

“Natuurbeelden binnen de natuurbescherming”

Een onderzoek naar natuurbeelden binnen de
natuurbeschermingsorganisaties.

Jelmer Reint Hitzert

S1337505

Master thesis Culturele Geografie

Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen

Rijksuniversiteit Groningen

“Natuurbeelden binnen de natuurbescherming”

Een onderzoek naar natuurbeelden binnen de
natuurbeschermingsorganisaties.

Jelmer Reint Hitzert

Master Culturele Geografie

Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen

Rijks*universiteit* Groningen

Begeleider: prof. dr. P.P.P. Huigen

Voorwoord

Voor u ligt het resultaat van het afronden van de Master Culturele Geografie aan de Rijksuniversiteit te Groningen. Tijdens deze Master worden plaatsen in een ander perspectief geplaatst. Wat voor beeld mensen van een plaats hebben is een belangrijke vraag die vaak gesteld wordt door cultureel geografen. Voor deze scriptie is gekeken hoe mensen, en dan specifiek vrijwilligers van divers natuurbeschermingsorganisaties, naar natuur kijken. Zit daar verschil in?

Bij het tot stand komen van dit onderzoek ben ik enkele mensen in het bijzonder dankbaar. Als eerst natuurlijk alle respondenten, zonder hen was dit onderzoek niet mogelijk. Verder wil ik dhr. J.P. de Boer van Landschapsbeheer Fryslân, dhr. Van Es, dhr. Van der Wal en mevr. Joosten van Natuurmonumenten bedanken. Zonder bovenstaande personen was het niet mogelijk om zoveel respondenten te krijgen. Daarnaast wil ik voornamelijk mijn begeleider Prof. Dr. P.P.P. Huigen bedanken. Niet alleen vanwege zijn inzichten en onuitputtelijke kennis, maar ook vanwege het geduld!

Verder wil ik natuurlijk ook mijn vrienden van studentenvereniging F.F.J. Bernlef bedanken. De vele bakjes koffie in de U.B., de e-mails, discussies en de donderpreken zijn de nodige afleiding geweest. Voor mij was ook de steun en het vertrouwen van mijn ouders belangrijk. Zonder jullie was het niet mogelijk om te studeren! Op de laatste plek wil ik mijn vriendin Dorien bedanken voor de steun en het aanhoren van gemopper als er weer eens sprake was van een scriptie – dip.

Veel plezier bij het doorlezen van deze scriptie!

Jelmer Hitzert,

Groningen, Januari 2011

Samenvatting

Ieder individu heeft een eigen beeld van de natuur. In de afgelopen jaren is er veel onderzoek gedaan naar de natuurbeelden van diverse groepen in de samenleving, variërend van allochtonen tot vissers. Één van de onderzochte groepen zijn de vrijwilligers binnen de natuurbescherming. Maar kunnen de vrijwilligers wel als één groep beschouwd worden? Er is immers een scala aan organisaties binnen Nederland actief op het gebied van natuurbescherming. De hoofdvraag van dit onderzoek luidt dan ook:

Welke natuurbeelden kunnen onderscheiden worden bij mensen die actief zijn bij natuurbeschermingsorganisaties, en is er sprake van verschil tussen de organisaties?

Natuurbeelden worden beschouwd als mentale representaties van natuur “*that direct and structure the understanding and perception of nature*” (Buijs, 2009 p.6). Vanuit de literatuur kunnen het wildernis, arcadisch en het functionele natuurbeeld onderscheiden worden. Om te onderzoeken of er daadwerkelijk sprake is van verschillen tussen de organisaties zijn er enquêtes afgenomen bij groepen vrijwilligers van Landschapsbeheer Fryslân (n=68), Natuurmonumenten (n=31) en GroenFront! (n=22). Met behulp van SPSS is gekeken of er samenhang is tussen de organisatie van de respondent en het natuurbeeld.

Uit de analyse blijkt dat de respondenten van Landschapsbeheer Fryslân een overheersend arcadisch natuurbeeld hebben, gevolgd door een functioneel beeld. Ook bij Natuurmonumenten is het arcadische natuurbeeld overheersend. Hierbij moet de kanttekening geplaatst worden dat $\pm 25\%$ een wildernis en $\pm 25\%$ een functioneel natuurbeeld hebben. De respondenten van GroenFront! hebben overduidelijk een wildernis natuurbeeld. De chi – square toetst toont aan dat ($p < 0,05$) er sprake is van samenhang tussen de organisatie van de respondent en het gevonden natuurbeeld. Deze samenhang kan niet verklaard worden door overige factoren zoals leeftijd, geslacht en opleiding.

Als deze resultaten worden terug gekoppeld naar de hoofdvraag blijkt dat er wel degelijk verschillen zichtbaar zijn tussen de organisaties die actief zijn binnen de natuurbescherming en dat deze verschillen statistisch aangetoond kunnen worden.

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting	4
Inhoudsopgave	5
Lijst van figuren, tabellen en afbeeldingen.....	8
Hoofdstuk 1 Inleiding	10
1.1 Inleiding.....	10
1.2 Onderzoeksvragen	10
1.3 Relevantie onderzoek.....	11
1.3.1 <i>Wetenschappelijke relevantie</i>	11
1.3.2 <i>Maatschappelijke relevantie</i>	11
1.4 Leeswijzer.....	11
Hoofdstuk 2 Natuurbeelden, een theoretisch kader	12
2.1 Natuur binnen de geografie	12
2.2 Natuur en representatie.	12
2.2.1 <i>De definitie van natuur</i>	12
2.2.2 <i>Natuur als een sociale constructie</i>	13
2.3 Natuurbeelden	14
2.3.1 <i>Wat zijn natuurbeelden?</i>	14
2.3.2 <i>Verschillende natuurbeelden onderscheiden</i>	17
2.3.3 <i>Natuurbeelden door de eeuwen heen</i>	22
2.3.4 <i>Natuurbeelden in Nederland</i>	23
2.3.5 <i>Natuurbeelden en vrijwilligers</i>	24
Hoofdstuk 3 Methodologie.....	26

3.1 Inleiding.....	26
3.2 Methodologie.....	26
3.3 Methoden van datacollectie	27
3.3.1 De enquête.....	27
3.3.2 Samenstelling enquête.....	27
3.4 Onderzoekspopulatie	28
3.4.1 Organisaties.....	28
3.4.2 De respondenten.....	29
3.4.3 Representativiteit.....	31
3.5 Methoden van data-analyse	32
Hoofdstuk 4 Resultaten	33
4.1 Inleiding.....	33
4.2 Persoonlijke kenmerken respondenten.....	33
4.3 Lidmaatschap en vrijwilligerswerk	35
4.4 Wat is natuur, de cognitieve aspecten van het natuurbeeld.....	36
4.4.1 Associaties	36
4.4.2 Wat is echte natuur?.....	37
4.4.3 Echte natuurgebieden.....	39
4.5 Normatieve aspecten van natuurbeeld	42
4.5.1 Verhouding mens – natuur	42
4.5.2 Belang bescherming van natuur	44
4.5.3 Menselijke ingrijpen.....	45
4.6 Natuurbeelden, het model.....	47
H.5 Conclusies.....	50
5.1 Algemene conclusie	50

5.2 Discussie	51
Literatuurlijst	52
Bijlage(n)	57
Bijlage 1: Vragenlijst vrijwilligers natuurorganisaties	57
Bijlage 2: Natuurbeelden onderscheiden	65
Bijlage 3: Scores vraag 'Wat is echte natuur'	69
Bijlage 4: Scores op de stellingen per organisatie in %'en	70
Bijlage 5: Overzicht gemiddelde scores belang van natuurbescherming	71
Bijlage 6: Natuurbeelden, het model (SPSS Ouputs)	71

Lijst van figuren, tabellen en afbeeldingen

Figuur 2.1: Verandering van natuurbeeld (Buijs et al.2006).....	16
Figuur 2.2: Voorbeeld van een functioneel landschap (www.zeeinzicht.nl).....	20
Figuur 2.3: Voorbeeld van een arcadisch landschap (http://hetreestdal.nl/).....	20
Figuur 2.4: Voorbeeld van de wildernis (www.google.nl).....	21
Figuur 2.5: Natuurbeelden van de doelgroepen (aangepast; oorspronkelijk Filius et al. 2000)....	25
Figuur 4.1: Gemiddelde score 'natuurlijk item' , uitgesplitst naar organisatie.....	37
Figuur 4.2: Uitkomsten vraag 'Wat dient prioriteit te krijgen bij het inrichten van nieuwe natuurgebieden'	41
Figuur 4.3: Gemiddelde score belang van natuurbescherming.....	45
Tabel 2.1: Indeling natuurbeelden rapport 'Natuur tussen de oren' (Natuurbeschermingsraad, 1993).....	17
Tabel 2.2: Indeling natuurbeelden rapport 'Draagvlak voor natuur' (Bervaes et al. 1997.....	18
Tabel 2.3: Indeling natuurbeelden artikel 'The New Biophilia' (Van den Born et al. 2001).....	19
Tabel 2.4: Indeling natuurbeelden rapport 'Zorgen voor natuur' (Boer & Schulting, 2002).....	19
Tabel 2.5: Indeling natuurbeelden artikel 'Lay people's image of nature' (Buijs, 2009).....	22
Tabel 2.6: Dominante natuurbeelden door de eeuwen heen (aangepast, o.a. Buis, 2007).....	22
Tabel 3.1: Betrokken organisaties en de respons.....	30
Tabel 4.1: Geslacht Respondenten enquête (N=116 i.v.m. missing values).....	33
Tabel 4.2: Gemiddelde leeftijd respondenten in jaren (afgerond).....	34
Tabel 4.3: Opleidingsniveau van de respondenten	34
Tabel 4.4: Top 3 lidmaatschap andere natuur/milieu organisaties.....	35
Tabel 4.5: Top10 meest genoemde associaties.....	36
Tabel 4.6: Gem. scores per organisatie met uitkomsten van Chi-square en de Cramer's V.....	38
Tabel 4.7: Natuurbeelden per organisatie; gemeten aan de hand van smal - breed indeling.....	39

Tabel 4.8: % respondenten per antwoord, uitgespitst naar organisatie.....	40
Tabel 4.9: % Respondenten per categorie na samenvoeging.....	42
Tabel 4.10: Uitkomsten stelling 'koude winters' (n=118) en 'zeldzame planten' (n=117) in %....	43
Tabel 4.11: Uitkomsten 'Ingrijpen door de mens in natuurgebieden' in %'en.....	45
Tabel 4.12: Uitkomsten 'omgaan met exoten in Nederland' per organisatie in %'en.....	46
Tabel 4.13: Natuurbeelden per organisatie, output van SPSS.....	47
Tabel 4.14: Uitkomsten Chi – Square toets natuurbeelden (SPSS).....	48

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Inleiding

Als een groep willekeurige mensen gevraagd wordt of de Waddenzee een voorbeeld van echte natuur is dan zal vermoedelijk het merendeel deze vraag met ja beantwoorden. Maar als bovenstaande vraag gesteld wordt en de Waddenzee wordt vervangen door het Groene Hart of de Veenkoloniën, dan zullen de meningen waarschijnlijk verdeeld zijn. Dit voorbeeld geeft aan dat elk individu een eigen idee heeft over wat wel óf wat juist niet natuur is. Voor de één komt echte natuur bijna niet meer voor, terwijl voor de ander zingende vogels in een stadspark het bewijs is dat er nog volop natuur is. Het beeld dat iemand van natuur heeft verschilt dus per persoon.

Ondanks de verschillen tussen mensen blijken er ook veel overeenkomsten te zijn. Groepen mensen met dezelfde achtergrondkenmerken (voorbeeld allochtoon – autochtoon, jongeren – ouderen) hebben vaak hetzelfde beeld van de natuur (Filius et al., 2000). In de afgelopen jaren is er onder andere in Wageningen veel onderzoek gedaan naar de natuurbeelden die voorkomen bij verschillende groepen in de samenleving (Filius et al., 2000; Van den Berg & Koole, 2006; Buijs et al., 2007).

Één van de onderzochte groepen zijn mensen die actief zijn binnen de natuurbescherming. In het onderzoek van Filius et al. (2000) is geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende organisaties die actief zijn binnen de natuurbescherming. Nederland is een land met een lange traditie wat betreft natuurbescherming en mede daardoor is er ook een groot scala aan organisaties te vinden (Van der Windt, 1995). Dit onderzoek heeft als doelstelling de natuurbeelden van verschillende natuurorganisaties te achterhalen, door middel van een schriftelijke enquête onder haar vrijwilligers.

1.2 Onderzoeksvragen

De doelstelling van dit onderzoek is om de betekenissen die vrijwilligers (oftewel de natuurbeelden) van verschillende natuurorganisaties aan natuur toe te kennen te achterhalen. Er is nog weinig kwantitatief onderzoek gedaan naar natuurbeelden, en al helemaal niet naar natuurbeelden van natuurbeschermers. Vrijwilligers van Natuurmonumenten, Landschapsbeheer Fryslân en Groenfront! zijn benaderd voor dit onderzoek. Bovengenoemde actoren zijn gekozen omdat zij een goede afspiegeling vormen van de verscheidenheid binnen de natuurbescherming. Iedere organisatie is op haar eigen wijze bezig met het beschermen van natuur.

Om de reeds genoemde doelstellingen te kunnen halen is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

Welke natuurbeelden kunnen onderscheiden worden bij mensen die actief zijn bij natuurbeschermingsorganisaties, en is er sprake van verschil tussen de organisaties?

De onderzoeksvraag zal beantwoord worden door middel van een kwantitatief onderzoek, waarbij in dit onderzoek is gekozen voor een schriftelijke enquête. Voordat deze vraag beantwoord kan worden zal in het theoretische deel onderzocht worden wat natuurbeelden zijn; welke natuurbeelden onderscheiden kunnen worden en hoe ze zijn samengesteld.

1.3 Relevantie onderzoek

1.3.1 Wetenschappelijke relevantie

De afgelopen jaren is veel onderzoek gedaan naar natuurbeelden, deze “*bestaan uit datgene wat mensen onder natuur verstaan*” (Filius et al. 2000. p.17). Er is voornamelijk gekeken naar de verschillende natuurbeelden van jongeren en allochtonen, en in mindere mate naar de natuurbeelden van andere groepen in de samenleving. Wel zijn er verscheidene publicaties die suggereren dat natuurbeschermers een eenduidig natuurbeeld zouden hebben (o.a. Buijs, 2009 en Filius et al. 2000). Dit terwijl er nog niet veel onderzoek is gedaan naar mogelijke verschillen binnen de natuurbeschermings. Dit onderzoek tracht hier een antwoord op te vinden.

1.3.2 Maatschappelijke relevantie

De manier waarop mensen naar natuur kijken is van belang om te begrijpen waarom mensen actief zijn bij natuurorganisaties. Natuurorganisaties en beleidsmedewerkers kunnen conflicten krijgen over de invulling van een bepaald gebied. Verschillende actoren kijken ieder op een eigen manier naar natuur, waardoor onbegrip en/of conflicten (kunnen) ontstaan. Door de natuurbeelden van één van de actoren te onderzoeken kan er meer begrip voor de standpunten komen. Buijs (2009) vat het als volgt samen; “*Integrating the pluralism of cognitions into images of nature may help managers to understand conflicts based on diverging opinions on local nature conservation practices.*” (p.2).

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 zal het theoretische gedeelte van deze Master thesis behandeld worden. Aansluitend zal in hoofdstuk 3 de methodologie besproken worden. In hoofdstuk 4 zullen de resultaten van de enquêtes worden behandeld, waarna de discussie en de conclusies terug te vinden zijn in hoofdstuk 5.

Hoofdstuk 2 Natuurbeelden, een theoretisch kader

2.1 Natuur binnen de geografie

Knox & Marston (2004) stellen in hun boek 'Human Geography' dat de relatie tussen de mens en haar (natuurlijke) omgeving een essentieel onderdeel van de geografie is. Binnen de geografie is altijd aandacht geweest voor natuur, wat ook niet vreemd is aangezien geografen "*human impacts upon nature (and vice versa)*" (Castree, 2005 p.10) bestuderen. In zijn boek maakt Castree een onderscheid tussen fysische en sociale geografie. De fysische geografie bestudeert het natuurlijk milieu; de processen die het landschap vormen en gevormd hebben. Sociale geografie daarentegen onderzoekt juist "*how different sections of any society interpret the environment*" (p. 24).

Sinds de jaren '90 is er een herontdekking van het begrip natuur in de sociale geografie. Dit valt samen met de zogenoemde 'cultural turn', waarbij er meer aandacht kwam voor culturele aspecten van ruimtelijke processen (Haartsen, 2000). Natuur is niet langer meer het tegenovergestelde van de bebouwde omgeving. Bij de afstudeerrichting Culturele Geografie is de vraag hoe mensen over plaatsen en ruimte denken een belangrijk onderdeel. In deze scriptie zal dan ook onderzocht worden wat verschillende groepen mensen die actief zijn binnen de natuurbescherming onder natuur verstaan, oftewel wat is hun beeld van natuur.

2.2 Natuur en representatie.

2.2.1 De definitie van natuur

In het voorwoord van zijn boek Nature (2005) geeft Castree aan dat er geen eenduidige definitie van natuur kan worden gegeven. Volgens de literaire criticus Williams is het woord natuur '*perhaps the most complex in the [English] language*' (1983: 219). Over het algemeen kunnen er drie verschillende betekenissen van het woord natuur onderscheiden worden (naar Demeritt, 2002 en Castree, 2005):

- (i) the essential quality or character of something
- (ii) an inherent force
- (iii) the external material world itself, non-human world.

Voor de meeste mensen is natuur een synoniem voor planten en dieren. Vaak wordt gerefereerd aan de afwezigheid van menselijke invloeden. Maar op de vraag wat nou echt(e) natuur is, zal verschillend gereageerd worden. Voor de één zijn dat alleen grote gebieden die nog onaangetast zijn, terwijl een ander kleinschalige cultuurlandschappen ook tot natuur rekent. Het is duidelijk dat 'natuur' niet eenduidig te definiëren is. Dit is echter

ook niet nodig, door het vaststellen van een definitie van natuur wordt er voorbij gegaan aan de verschillende betekenissen die door verschillende mensen aan natuur gehecht worden. Of zoals Castree (2005) stelt, *“Nature is simply a name that is attached to all sort of different real-world phenomena. Those phenomena are not nature as such but, rather, what we collectively choose to call nature”* (p35).

2.2.2 Natuur als een sociale constructie

Voor veel mensen is natuur tastbaar en direct aanwezig in de vorm van planten, dieren, water etc. en de onderlinge relaties tussen deze aspecten. Natuur wordt vaak gezien als het tegenovergestelde van cultuur, net zoals het platteland vaak de tegenhanger van de stad is (Holloway & Hubbard, 2001). Steeds vaker wordt natuur echter beschouwd als een sociale constructie. De betekenis die toegekend wordt aan natuur is dan *“niet direct afhankelijk van feitelijke eigenschappen van de natuur zelf, maar wordt bepaald door de sociale context waarin natuur betekenis krijgt”* (Koppen, 2002, p. 111). Natuur beschouwen als een sociale constructie wil niet zeggen dat de betekenissen van natuur niet van belang zijn of verkeerd zijn, juist *“the ways in which we construct (collectively think about and understand) nature have important impacts on the way in which we live in and engage with the physical environment, other (plant and animal) species and other human beings”* (Holloway & Hubbard, 2001 p.131).

Uit bovenstaande citaat blijkt dat de manier waarop natuur geconstrueerd wordt van belang is bij de omgang met de natuur. Dit kan toegelicht worden met een voorbeeld van natuurbeleving in Nederland. In het artikel Kleurrijke Natuur (Buijs & de Witt 2007) vergelijken de auteurs de natuurbeleving van autochtonen met de natuurbeleving van (niet-westerse) allochtonen. Natuur wordt door autochtonen gezien als rustgevend, fascinerend en mooi. Het beschermen van de natuur wordt belangrijk gevonden; het liefst zonder ingrijpen van de mens. Er is sprake van een sterke scheiding tussen cultuur en natuur. Bij de natuurbeleving van allochtonen is een sterke scheiding tussen cultuur en natuur minder vanzelfsprekend. De mens is met de natuur verbonden en dit blijkt ook uit de omgang met de natuur. De natuur heeft een sociale functie als ontmoetingsplaats en daarnaast is het ook een plaats waar gebruik van gemaakt kan worden door bijvoorbeeld het verzamelen van voedsel (Buijs & de Witt, 2000). Bij beide groepen liggen sociale factoren ten grondslag aan de beleving van en de omgang met de natuur. Een sociale constructie is groepspecifiek (allochtoon vs. autochtoon), tijdspecifiek (21^e eeuw) en plaatspecifiek (Nederland) (naar Haartsen, 2002).

Een ander aspect van sociale constructies is macht. Volgens Harvey (1974) bepalen de ‘machtigen’ in de maatschappij hoe er tegen natuur aan gekeken wordt. In dit geval is dat de autochtone (Westerse) beeldvorming die bepaald hoe de omgang met de natuur dient te zijn. Dit is ook terug te vinden in het natuurbeleid, de bescherming van de natuur wordt belangrijk gevonden. Natuurgebieden worden afgesloten en middels borden wordt

aangegeven dat het toegestaan is de natuur te gebruiken, mits men binnen de aangegeven paden blijft. Daarnaast is het vaak verboden voedsel te verzamelen (bv. het plukken van paddenstoelen).

Om natuur als een sociale constructie te kunnen begrijpen moet de natuur gedeconstrueerd worden (Castree, 2005). Door uit te leggen hoe de natuurbeelden afhangen van hun sociale context *“kan hun betekenis op losse schroeven worden gezet”* (Koppen, 2002; p. 112). Natuur als een sociale constructie is niets anders dan ons realiseren dat *“what we call nature is nothing more than a set of ideas or representation”* (Castree, 2005 p.123). Het beeld dat mensen hebben van de natuur is dan ook een sociale constructie.

2.3 Natuurbeelden

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden zal in dit deel een antwoord gegeven worden op de vraag wat natuurbeelden zijn (par. 2.3.1) en welke verschillende beelden in de Nederlandse samenleving onderscheiden kunnen worden (par. 2.3.2). De manier waarop naar natuur wordt gekeken verschilt volgens Buijs, Perdroli en Luginbühl (2006) *“significantly through time, between cultures and cultural groups and between individuals. Every individual holds a personal meaning related to the concept”* (p. 376).

In paragraaf 2.3.3. zal aandacht besteed worden aan hoe het beeld van de natuur in de loop der eeuwen is veranderd. Hierdoor kunnen de huidige ontwikkelingen beter begrepen worden. Eerder onderzoek heeft aangetoond dat verschillende groepen in de samenleving een eigen natuurbeeld hebben (par. 2.3.4). In de afsluitende paragraaf (2.3.5) wordt specifiek gekeken naar de natuurbeelden van vrijwilligers van organisaties die zich bezig houden met het beheer/beschermen van het landschap en de natuur.

2.3.1 Wat zijn natuurbeelden?

De opkomst van de sociaal - constructivistische benadering heeft ervoor gezorgd dat er *“meer aandacht ontstond voor het belang van culturele processen in ruimtelijke ontwikkelingen”* (Haartsen, 2002. p.74). Voorbeelden hiervan zijn het rapport ‘Natuur tussen de oren’ (1993) van de Natuurbeschermingsraad en ‘Natuur voor mensen en mensen voor natuur’ (2000) van het ministerie van LNV. In beide rapporten wordt expliciet gesteld dat niet alleen gekeken moet worden naar de opvattingen van professionals zoals beleidsmedewerkers. Juist de representaties, opvattingen en voorkeuren van de consumenten zouden voorop moeten staan, zij zijn immers de gebruikers van de natuur (Groote, Haartsen & van Soest, 2006). Het is interessant om te kijken naar het natuurbeeld van mensen die lid zijn van een natuurbeschermingsorganisatie en op één of andere manier actief zijn binnen deze organisatie. Maar voordat hier naar gekeken kan worden moet de vraag beantwoordt worden wat een natuurbeeld is.

Het beeld dat iemand heeft van de natuur, het natuurbeeld, is een sociale constructie. En net zoals bij natuur kan er geen eenduidige definitie van natuurbeelden worden gegeven, en dat is ook niet de bedoeling. De discussie over de inhoud van natuurbeelden begint al bij de vertaling. Zo wordt het Nederlandse natuurbeeld in het Engels vertaald naar 'images of nature' (Buijs, 2008 en Van den Berg et al. 2006), 'visions of nature' (Van den Born et al. 2001 en Groot & van den Born, 2003), 'views of nature' (van der Windt et al. 2007) of 'concepts of nature' (Keulartz et al. 2004) (Buijs, 2008). In deze paragraaf zullen de verschillende invalshoeken van de auteurs belicht en toegelicht worden.

Volgens Keulartz et al. (2004) zijn natuurbeelden "*enclosing frameworks that direct and structure the perception and appreciation of nature and environment*" (p. 90). Natuurbeelden bestaan uit drie aspecten (Keulartz et al. 2004, Buijs et al. 2006), namelijk;

- het cognitieve aspect (weten)
- het normatieve aspect (willen)
- het (esthetische), expressieve aspect (voelen)

Het cognitieve aspect gaat over het definiëren en begrijpen van natuur. Vooral de kennis van natuur (het weten) staat centraal. Belangrijk is het volgens Buijs et al. (2006) om te beseffen dat de kennis over natuur die gebruikt wordt subjectief en pragmatisch is. Het tweede aspect van natuurbeelden is de normatieve dimensie (het willen). Hierbij gaat het over de verhouding tussen de mens en de natuur. Hoe dient de mens zich te gedragen t.o.v. de natuur. Welke vormen van natuurbeheer zijn wenselijk of verwerpelijk? Het laatste aspect is de esthetische, expressieve dimensie (het voelen). Dit heeft betrekking op de ervaringen die mensen met natuur hebben. Welke gevoelens en emoties spelen een rol als het om natuur gaat. Wat vinden we mooi en wat lelijk, wat wekt onze bewondering of laat ons juist volstrekt onverschillig (Keulartz et al. 2002; 2004).

In veel onderzoeken over natuurbeelden is deze indeling terug te vinden. Een paar jaar voor het verschijnen van het artikel van Keulartz et al. (2004) maken van den Born et al. (2001) al min of meer gebruik van deze indeling, alleen spreken zij over natuurbeelden als 'visions of nature'. Natuurbeelden bestaan uit 'values of nature', 'images of nature' en 'images of relationship' (p.66). Zij definiëren 'values of nature' als de argumenten die mensen gebruiken om het belang van natuur aan te geven. Dit kunnen functionele argumenten zijn (de natuur is belangrijk vanwege haar nut voor de mens), maar ook esthetische (de natuur wordt gezien als mooi, los van het nut). 'Images of nature' staat voor het type natuur dat een mens onderscheidt en 'images of relationship' als de relatie tussen mens en natuur. Is de mens heerser of de rentmeester van de natuur? Deze indeling heeft duidelijk overeenkomsten met de cognitieve, normatieve en esthetische aspecten van Keulartz (2004).

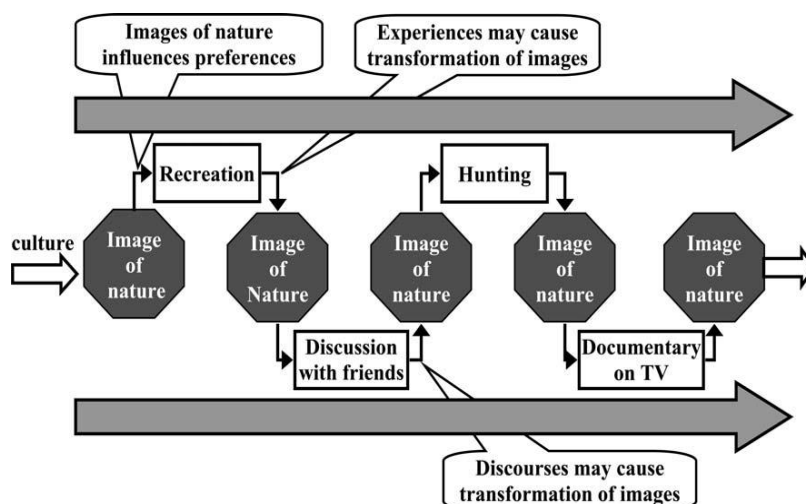
In het rapport “Zorg(en) voor natuur” (2002) geven de auteurs geen definitie, zij onderscheiden twee aspecten van natuurbeelden. Het eerste aspect is de definitie kwestie, simpel gezegd gaat het hierbij om het verschil tussen wat wel en wat niet als natuur wordt gezien. Het tweede aspect gaat over het ideaalbeeld dat mensen van natuur hebben. Wordt een oerbos of juist het kleinschalige cultuurlandschap als ideaalbeeld van natuur gezien? (Boer & Schulting, 2002). Ook Filius et al. (2000) en Van den Berg et al. (2006) focussen vooral op de definitie van natuur. Volgens Buijs (2008) is deze indeling te beperkt, de nadruk wordt teveel gelegd op het definiëren van natuur (cognitief) waardoor het normatieve en esthetisch expressieve aspect onderbelicht wordt.

Uit het voorgaande blijkt dat op de vraag wat natuurbeelden zijn geen eenduidig antwoord kan worden gegeven. Ondanks de verschillende invalshoeken zijn er ook veel overeenkomsten in de definiëring en beschrijving van natuurbeelden. Natuurbeelden worden beschouwd als mentale representaties van natuur *“that direct and structure the understanding and perception of nature”* (Buijs, 2008. p. 6). De vragen ‘Wat is natuur? (het weten, cognitief), Wat is mooi? (het voelen, esthetisch) en Wat is juist? (het willen, normatief) komen steeds weer terug.

Ieder individu heeft een eigen mentale representatie van natuur, een eigen natuurbeeld. Deze natuurbeelden *“not only influence our perceptions and meanings of nature, they are also shaped and transformed by our experiences”* (Buijs et al. 2006. p. 377). Door ervaringen met natuur, zoals jeugdervaringen, verhalen in de media, gesprekken met vrienden, vrijwilligerswerk etc. (Natuurbeschermingsraad, 1993; Buijs et al. 2006) wordt een beeld gevormd. Culturele aspecten in een samenleving (opvoeding, representaties in de media) spelen dus een belangrijke rol bij de vorming van natuurbeelden.

In een samenleving kan in de loop van tijd het concept natuur verander-en (zie verder paragraaf 2.3.3.) Op korte termijn is het natuurbeeld van een individu echter relatief stabiel,

Figuur 2.1: Verandering van natuurbeeld (Buijs et al. 2006)

maar verandert het beeld wel met elk (in)direct contact met de natuur (Buijs et al. 2006). Op figuur 2.1 is te zien hoe het natuurbeeld in de loop der tijd kan veranderen door contact met de natuur.

Natuurbeelden bestaan uit normatieve, cognitieve en expressieve

aspecten. Keulartz (2004) concludeert dat deze aspecten niet willekeurig gecombineerd zijn, er is sprake van onderlinge samenhang. Alleen een paar van alle mogelijke combinaties van deze aspecten worden in Nederland gebruikt (Buijs, 2009). In de volgende paragraaf zal gekeken worden naar deze verschillende combinaties van natuurbeelden die onderscheiden kunnen worden.

2.3.2 Verschillende natuurbeelden onderscheiden

Verschillende auteurs hebben ieder op hun eigen wijze getracht een indeling in natuurbeelden te maken. Wat voor natuurbeelden kunnen onderscheiden worden? Hoe zijn deze natuurbeelden tot stand gekomen? En op wat voor manier is het natuurbeeld gemeten? Het antwoord op deze vragen zal in deze paragraaf gegeven worden. Voor een uitgebreide(re) omschrijving van de gehanteerde natuurbeelden wordt verwezen naar bijlage 2.

Tabel 2.1: Indeling natuurbeelden rapport 'Natuur tussen de oren' (Natuurbeschermingsraad, 1993)

Wilde natuur	oernatuur, wilde fauna en flora in oorspronkelijke, vrije staat, natuur zonder menselijke invloeden.
Volgende natuur	half-natuurlijke en aan menselijke cultuur gebonden natuur (begeleidende natuur); natuur in agrarisch cultuurlandschap; natuur in de stedelijke omgeving.
Gebruiks-natuur	natuur waaruit niet-cultuurgewassen geoogst kunnen worden; de natuur als voorraadschuur en genenreservoir; de natuur als leverancier van fysieke uitdagingen.
Productie-natuur	leverancier van energie; leverancier van grondstoffen; natuur als productiefactor voor cultuurgewassen
Regulerende natuur	stabilisering (klimaat, bodem, water) en zuivering (lucht;afbraak stoffen, kringlopen)
Bedreigende/hinderlijke natuur	natuur als bron van gevoel van onveiligheid, wanorde en bedreiging; natuur als bron van ergernis.
Heilzame natuur	natuur als bron van gezondheid, het platteland; de natuur als groeiplaats van geneeskrachtige kruiden.
Decor-natuur	esthetische natuur; de natuur als bron van ontspanning (stilte, afwisseling) en inspiratie (schoonheid)
Intrigerende natuur	bron van verwondering, onderzoek, onderwijs en educatie: natuur als uitdaging voor activiteiten, avontuur, het onverwachte.
Informatieve natuur	indicatorfunctie voor toestand/verandering milieu (stervende bossen <-> zure regen e.d.)
Gemodificeerde natuur	gefokte (gedomesticeerde) dieren: honden, katten e.d. als huisdier; genetisch gemodificeerde: planten in proefstations en dergelijke.

Het rapport "Natuur tussen de oren" (Natuurbeschermingsraad, 1993) is het eerste rapport waarbij natuurbeelden onderscheiden worden. Vanwege het gebrek aan empirische gegevens zijn de natuurbeelden samengesteld uit zinsneden uit de literatuur, rapporten,

nota's, verslagen, kranten, tijdschriften, maar ook door gesprekken met sleutelfiguren in het natuurbeleid. De raad onderscheidt 11 verschillende natuurbeelden; de onderscheiden natuurbeelden en een korte omschrijving zijn weergegeven in tabel 2.1.

In het rapport *'Draagvlak voor natuur'* (Bervaes et al., 1997) en het bijbehorende achtergronddocument *'Publiek draagvlak voor natuur en natuurbeleid'* (Buijs & Volker, 1997) wordt getracht om een onderscheid te maken in natuurbeelden middels een empirische onderbouwing. Door middel van een schriftelijke en telefonische enquête (n = 2000) is aan de respondenten gevraagd om van 35 vormen van 'natuur' aan te geven in

Tabel 2.2: Indeling natuurbeelden rapport *'Draagvlak voor natuur'* (Bervaes et al. 1997)

De elementen	zon, zee en wind
Spontane natuur	wilde planten, insecten, mossen, klein wild, weidevogels, schimmels, stadsvogels, akkeronkruiden.
Productienatuur:	weilanden, akkers, koeien en varkens, landschap
Aangelegde natuur	stadsparken, particuliere tuinen, volkstuinten, bosjes en houtwallen, wegbeplanting.
Gedomesticeerde natuur	kamerplanten, volkstuinten, particuliere tuinen, koeien en varkens en honden en katten.

hoeverre de respondent deze vormen 'echte natuur', 'een beetje natuur' of 'geen natuur' vindt. Het doel hiervan is om achteraf een indeling te kunnen maken in natuurbeelden door middel van een factoranalyse. *"Een factoranalyse zoekt op statistische wijze naar items die vaak gezamenlijk genoemd worden"* (Bervaes et al. 1997, p. 31). Op deze manier komen verschillende categorieën natuurbeelden naar voren. In totaal worden vijf verschillende natuurbeelden onderscheiden; de natuurbeelden en een omschrijving hiervan zijn in tabel 2.2 weergegeven:

Één van de uitkomsten van dit onderzoek is dat Nederlanders een breed natuurbeeld hebben. Niet alleen moerassen en bossen worden als echte natuur gezien, maar ook weidevogels, zon, wind en de duinen worden als echte natuur beschouwd. In totaal worden 22 van de 35 items door een meerderheid van de respondenten als echte natuur getypeerd (Buijs & Volker, 1997). Het voordeel van de gepresenteerde indeling is dat de indeling een empirische onderbouwing heeft. Deze indeling heeft echter nadelen. Uit tabel 2.2 blijkt dat sommige items in meerdere natuurbeelden voorkomen. Zo worden de volks- en particuliere tuinen zowel bij de aangelegde als bij de gedomesticeerde natuur genoemd. Items die door een groot deel van de respondenten als echte natuur worden gezien, bv. bossen en moerassen, vertonen weinig samenhang en kunnen niet ingedeeld worden.

Ook van den Born et al. (2001) gebruiken een lijst met vormen van natuur waarbij de respondent aan kan geven in hoeverre zij dit echte natuur vinden. Met behulp van een factoranalyse onderscheiden van den Born et al. 5 natuurbeelden; tabel 2.3.

Tabel 2.3: Indeling natuurbeelden artikel 'The New Biophilia' (Van den Born et al. 2001)

Arcadian nature	natuur wordt gezien als vredig, kleinschalig. Relatie tussen mens en natuur is harmonieus.
Wild nature	het arctisch gebied, zwaartekracht, aardbevingen, wind en het regenwoud worden gezien als elementen van echte natuur.
Penetrative nature	focused op de natuur die de menselijke leefwereld binnendringt, zoals ratten, muggen en paardenbloemen.
Domesticated nature	huisdieren en planten in potten worden in dit beeld niet tot echte natuur gerekend.
Utility nature	gebruikersnatuur. Graan- en voetbalvelden worden niet als echte natuur gezien

In een vervolgonderzoek komen de Groot & van den Born (2003) tot een indeling in 3 natuurbeelden. Zij onderscheiden 'wild nature', 'arcadian nature' en 'penetrative nature'.

Volgens Boer en Schulting (2002) bestaan natuurbeelden uit twee aspecten, de definitie van natuur en het ideaalbeeld wat mensen van natuur hebben. Bij het samenstellen van de natuurbeelden is net als in eerdere onderzoeken gebruik gemaakt van een lijst met items, waarbij de respondent dient aan te geven in hoeverre het genoemde item als natuur wordt beschouwd. Het ideaalbeeld van natuur is onderzocht door de respondenten 10 stellingen voor te leggen waarbij aangegeven kon worden "hoe de ideale natuur er volgens hen uitziet" (p.21). Boer en Schulting komen tot de volgende indeling:

Tabel 2.4: Indeling natuurbeelden rapport 'Zorgen voor natuur' (Boer & Schulting, 2002)

Grootse natuur	beeld van de natuur als oernatuur. Moerassen, regenwouden en overstromingen zijn echte natuur, waarbij er weinig invloed is van de mens.
Agrarische natuur	Koeien in de wei, schaapskuddes, het verbouwen van gewassen en grootschalige en kleinschalige akkers en weilanden omringd door bomen en struiken worden als natuur gezien.
Stedelijke natuur	ook in de stad zijn allerlei plekken met groene elementen. Parken in steden, bloemrijke wegbermen en kamerplanten worden als natuur ervaren
Mensarme natuur	dit natuurbeeld wordt gekenmerkt door de afwezigheid van menselijke invloeden. Grote gebieden, waar geen productie van voedsel plaatsvindt.
Nette natuur	de mens speelt een grote rol bij bv. het maaien van de bermen en het opruimen van dode bomen.
Ongewenste natuur	ongewenste elementen in de directe omgeving van de mens, zoals ratten, spinnen onkruid.

De hierboven genoemde indelingen zijn voornamelijk tot stand gekomen door respondenten te vragen in hoeverre zij bepaalde items tot echte natuur rekenen (met verschillende schalen). Vervolgens kunnen de uitkomsten met behulp van een factoranalyse (SPSS) ingedeeld worden in categorieën.

Keulartz et al. (2001) komen op basis van historische gegevens tot een andere indeling. Volgens de auteurs kunnen drie natuurbeelden onderscheiden worden, namelijk een functioneel natuurbeeld en de Romantische natuurbeelden die onder te verdelen zijn in een arcadisch en een wildernis natuurbeeld.

Bij het *functionele natuurbeeld* staat de nutsfunctie van natuur voor de mens centraal. De natuur staat geheel ten dienst van de mens en de mens mag haar dan ook naar eigen nut

Figuur 2.2: Voorbeeld van een functioneel landschap (www.zeeinzicht.nl)

veranderen en gebruiken (Buijs, 2007). Dit natuurbeeld is sterk antropocentrisch, de mens staat centraal. Een bos is een plaats waar hout te krijgen is en de rivier zorgt voor vis. In de historie heeft dit natuurbeeld lange tijd een grote rol gespeeld (zie paragraaf 2.3.3).

De Nederlandse (en Westerse) natuurbeelden zijn sterk beïnvloed door de Romantiek, er is dan ook sprake van een Romantisch natuurbeeld. Bij het Romantische natuurbeeld “*staat een positieve waardering van de natuur centraal, met veel aandacht voor het genieten van natuur en natuurstudie*” (Buijs et al. 2006 p. 22). Binnen het Romantische natuurbeeld worden het arcadische en het wildernis natuurbeeld onderscheiden.

Het arcadische natuurbeeld “*refers to semi-natural and extensively used cultural landscapes where some human influence is considered, under some conditions, to be a positive element because it may enhance biodiversity and may lead to a harmonious landscape*” (Keulartz et

Figuur 2.3: Voorbeeld van een arcadisch landschap (<http://hetreestdal.nl/>)

al. 2001 p. 235). Het plattelandsleven wordt geïdealiseerd, er is veel waardering voor kleinschalige cultuurlandschappen met menselijke invloeden. Volgens Buijs et al. 2006 wordt vooral de situatie van rond 1850 geïdealiseerd; de tijd waarin mens en natuur nog in harmonie leefden (Buijs et al. 2007).

Het *wildernis natuurbeeld* stelt de autonomie van natuur centraal. Echte natuur wordt gezien als zelfregulerend waarbij slechts minimale of geen menselijke invloeden waarneembaar zijn (Keulartz et al. 2001). Natuurlijke processen moeten ongestoord hun gang kunnen gaan, het liefst zonder ingrijpen van de mens. Menselijk ingrijpen wordt alleen geaccepteerd als het de natuurlijke processen niet stoort (Van der Windt et al. 2007). Als

Figuur 2.4: Voorbeeld van de wildernis (www.google.nl)

voorbeelden van echte wildernis worden het Tropisch Regenwoud, Moerassen en de Waddenzee vaak genoemd (Buijs et al. 2007).

Volgens Buijs (2009) is het concept van natuurbeelden door Keulartz et al. (2004) het best uitgewerkt. In zijn artikel "*Lay people's .... value orientations*" (2009) borduurt Buijs ook verder op de indeling waarbij een functioneel, arcadisch en een wildernis natuurbeeld worden onderscheiden. Keulartz et al. (2004) onderscheiden drie aspecten van natuurbeelden, namelijk het cognitieve, normatieve en expressieve aspect. In tegenstelling tot de eerder genoemde onderzoeken maakt Buijs gebruik van diepte-interviews om tot een indeling in natuurbeelden te komen. De resultaten van de 59 afgenomen interviews zijn geanalyseerd en zo komt Buijs tot vijf ideaaltypen van natuurbeelden (tabel 2.5).

Uit de literatuur blijkt dat er verschillende indelingen van natuurbeelden gevonden kunnen worden. Veelal zijn deze indelingen tot stand gekomen middels een factoranalyse van een lijst met natuurlijke items. Dit onderzoek richt zich op de vraag of de verschillen in natuurbeelden tussen natuurorganisaties, zoals beschreven in de literatuur (paragraaf 2.3.5) ook terug te vinden zijn bij haar vrijwilligers. Voor dit onderzoek wordt de indeling van

natuurbeelden door Keulartz et al. (2004) gebruikt. Deze indeling, gebaseerd op het werk van Worster (1977) en Schama (1995), is ook bruikbaar om het dominante natuurbeeld door de eeuwen heen te bepalen.

Tabel 2.5: Indeling natuurbeelden artikel 'Lay people's image of nature' (Buijs, 2009)

Wilderness image	dit beeld is gebaseerd op een sterke scheiding tussen natuur en cultuur. Alleen ongerepte natuur is echt natuur. De nadruk ligt op de bescherming van soorten en ecosystemen., de natuur is kwetsbaar.
Autonomy image	ook een sterke scheiding tussen natuur en cultuur. De nadruk ligt hierbij op de autonomie van natuurlijke processen. Echte natuur redt zich, geen sprake van menselijke invloed. Natuur kan overal gevonden worden, ook in tuin/stad.
Inclusive image	Natuur en cultuur hangen met elkaar samen, alle levende wezens (ook de mens) zijn onderdeel van natuur.
Aesthetic image	dit beeld focust op de recreatieve en esthetische waarden van natuur. Natuurbehoud zou zich moeten richten op mogelijkheden voor de mens; ontspanning, activiteiten. Balans tussen natuur en cultuur.
Functional image:	mens moet zich actief met natuur bemoeien, anders groeit er maar wat. Natuur staat ten dienst van de mens.

2.3.3 Natuurbeelden door de eeuwen heen

Vanuit de historie kunnen drie natuurbeelden worden onderscheiden, een functioneel natuurbeeld, een arcadisch natuurbeeld en een wildernis natuurbeeld (Keulartz et al. 2004). De manier waarop men naar natuur kijkt is per periode verschillend. In de loop van de geschiedenis is het dominante natuurbeeld dan ook veranderd.

Tabel 2.6: Dominante natuurbeelden door de eeuwen heen (aangepast, o.a. Buis, 2007)

Tijdperiode	Natuurbeeld
Klassieke Oudheid	Functioneel
Middeleeuwen	Functioneel
Renaissance / Romantiek	Functioneel / arcadisch
Moderne tijd	Arcadisch
Postmoderne tijd	Wildernis

“Tot halverwege de 19^e eeuw was het functionele natuurbeeld dominant in de westerse samenleving” (Buijs, 2007; p. 13). Het functionele natuurbeeld stelt dat de natuur ten dienst staat van de mens, zij mag haar naar eigen inzien gebruiken en veranderen (Buijs, 2006). De dominantie van dit natuurbeeld kan logischerwijs verklaard worden door de relatie tussen

mens en natuur. De natuur was voor de mens direct verbonden met landbouw, oftewel eten (Buijs, 2007). De wildernis is een gevaarlijke plek, het wordt gezien als onaantrekkelijk (Schouten, 2007).

Reeds in de Klassieke Oudheid en de Middeleeuwen is er sprake van waardering van het arcadische landschap door de (stedelijke) elite. Desalniettemin wordt in de meeste studies de Renaissance als startpunt van de arcadische traditie aangehouden (Koppen, 2002). De *“bewondering voor het natuurlijke landschap en de idealisering van het plattelandsbestaan”* (Koppen, p. 84) raakt steeds meer in de mode. In de Renaissance en de daaropvolgende Romantiek – eind 18^e, begin 19^e eeuw – wordt het functionele natuurbeeld langzaam vervangen. Aan het eind van deze periode verandert het beeld van de natuur bij steeds meer bevolkingsgroepen (Buijs, 2007). Het vroeger dominante functionele natuurbeeld is vervangen door een arcadisch natuurbeeld.

Het arcadische natuurbeeld, met als belangrijke waarden de ‘herkenbaarheid’ en ‘geborgenheid’, is tot in de jaren ’80 duidelijk herkenbaar in het natuurbeleid (Buijs, 2007). De arcadische landschappen waren van belang, niet alleen vanwege de ecologische waarde, maar ook voor de recreatie en het feit dat ze onderdeel zijn van de Nederlandse identiteit (Windt, Swart & Keulartz, 2007). Zelfs tegenwoordig is dit arcadische beeld nog herkenbaar in het beleid. Een voorbeeld hiervan is het Plan Goudplevier waarbij Natuurmonumenten het typische 19^e - eeuwse cultuurlandschap van het Drents Plateau heeft hersteld (Swart, Windt & Keulartz, 2001).

Sinds de jaren ’80 heeft het wildernis natuurbeeld steeds meer invloed gekregen ook in het beleid. De afgelopen jaren zijn honderden projecten gestart die geïnspireerd zijn door het gedachtegoed dat de mens de natuur haar gang moet laten gaan. Een voorbeeld hiervan is het Plan Levende Rivieren (1992) waarbij de rivieren, waar mogelijk, zoveel mogelijk de ruimte terug krijgen (Swart, Windt & Keulartz, 2001). In Nederland heerst de gedachte dat natuur maakbaar is. Nederland kent geen wildernis meer, maar de mensen hebben er wel behoefte aan. Deze behoefte naar het oorspronkelijke wordt dan getracht te realiseren door het zelf maken van ‘echte’ natuur (Schouten, 2007).

2.3.4 Natuurbeelden in Nederland

In de vorige alinea wordt gesteld dat de laatste decennia het wildernis natuurbeeld steeds meer invloed heeft gekregen in het beleid. Maar wat voor natuubeelden kunnen onderscheiden worden onder de Nederlandse bevolking? Deze paragraaf tracht een antwoord te geven op deze vraag.

Uit het eerste grootschalige onderzoek naar natuubeelden van Buijs en Volker (1997) blijkt de Nederlandse bevolking een breed natuurbeeld heeft. Met een breed natuurbeeld wordt bedoeld dat niet alleen ongerepte natuur als echte natuur wordt gezien. Elementen als de zon, zee en de wind, maar ook konijnen, weidevogels en wilde zwijnen worden tot echte

natuur gerekend. Terwijl de definitie van natuur door de experts (beleid/wetenschap) juist smaller is (Buijs & Volker, 1997). In het vervolgonderzoek van Boer & Schulting (2001) wordt bevestigd dat de Nederlanders een breed natuurbeeld hebben. 15 van de 18 voorgelegde items worden door een meerderheid van de respondenten als 'typerende natuur' beschouwd. Waarbij items zoals 'grootschalige akkers' en 'weilanden' vaak net zo typerend worden gevonden als 'het regenwoud' en 'moerassen' (Boer & Schulting, 2001).

Naast de constatering dat er sprake is van een breed beeld van de natuur is het van belang om te kijken of men een wildernis, arcadisch of functioneel beeld heeft. Volgens Filius et al. (2000) heeft 35% van de mensen een wildernisbeeld, 37% een arcadisch en 28% een functioneel beeld. Deze cijfers komen in grote lijnen overeen met de resultaten van Buijs (cijfers afkomstig uit college Meijles, 2008; origineel college Buijs, 2005). In dit onderzoek heeft 38% een wildernisbeeld, 29% een arcadisch en 11% een functioneel beeld, daarnaast onderscheidt Buijs bij 20% een breed natuurbeeld. Door het toevoegen van een breed natuurbeeld zijn de cijfers wel moeilijk te vergelijken.

Waar vroeger het functionele natuurbeeld dominant was is dat in de loop der tijd verschoven. Tegenwoordig zijn de Romantische natuurbeelden wildernis en arcadisch dominant aanwezig. Het verdwijnen van het functionele natuurbeeld kan verklaard worden door de urbanisatie (Buijs et al. 2006). De opkomst van de televisie en andere media heeft er onder andere voor gezorgd dat er meer aandacht is voor 'wilde natuur'.

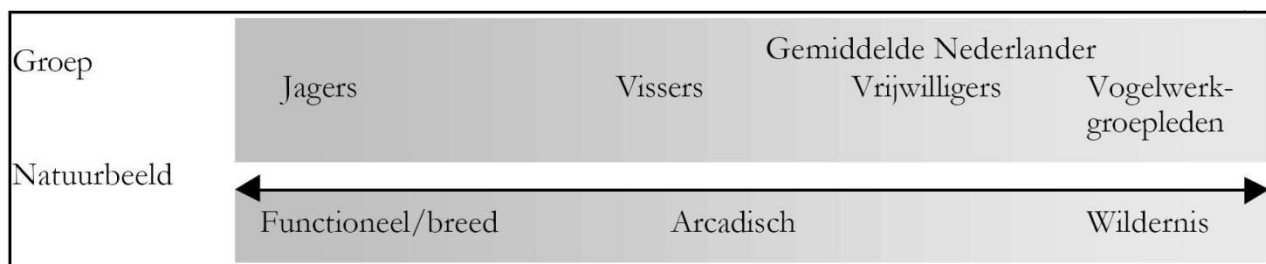
Persoonlijke kenmerken zoals leeftijd, opleiding, culturele achtergrond zijn van belang bij de vorming van het natuurbeeld, maar ook de relatie van een persoon met landschap speelt een rol. Zo blijken er significante verschillen te zijn tussen vissers, jagers, vrijwilligers en weidevogelbeschermers. In de volgende paragraaf zal specifiek aandacht besteed worden aan het natuurbeeld van de vrijwilligers in landschapsbeheer.

2.3.5 Natuurbeelden en vrijwilligers

Er is weinig onderzoek gedaan naar de natuurbeelden van vrijwilligers binnen de natuurbescherming. Filius et al. (2000) en Boer & Schulting (2001) hebben wel de natuurbeelden van enkele groepen in de samenleving vergeleken met het natuurbeeld van de gemiddelde Nederlander. Één van de onderzochte groepen zijn de vrijwilligers in het landschapsbeheer.

Het onderzoek van Filius et al. (2000) richt zich specifiek op groepen die intensief betrokken zijn bij de natuur, waarbij gekeken is naar jagers, vissers, vogelaars en vrijwilligers in het landschapsbeheer. De gevonden verschillen tussen de doelgroepen zijn samengevat in het onderstaande schema (figuur 2.5)

Figuur 2.5: Natuurbeelden van de doelgroepen (aangepast; oorspronkelijk Filius et al. 2000)

Jagers hebben een duidelijk functioneel/breed natuurbeeld, de vissers een arcadisch en de vogelwerkgroep een wildernis natuurbeeld. Het meest opvallend noemt Filius et al. de positie van de vrijwilligers. *“Alhoewel zij vaak gezien worden als ‘traditionele’ natuurliefhebbers, toch blijken zowel de natuurbeelden als de grondhoudingen minder af te wijken van de gemiddelde Nederlander als verwacht zou kunnen worden”* (Filius et al, p. 30). Dit zou te maken kunnen hebben met hun activiteiten in cultuurlandschappen en de contacten met boeren. Naast de overeenkomsten met de gemiddelde Nederlander zijn er echter ook verschillen aan te wijzen. Zo hechten vrijwilligers meer waarde aan de grootte van natuurgebieden. Een klein stukje groen wordt niet snel beschouwd als echte natuur. Daarnaast zijn vrijwilligers (samen met de vogelwerkgroepleden) meer voorstander van de ruige natuur (vs. verzorgende natuur) t.o.v. de andere groepen/gem. Nederlander.

Deze bevindingen worden onderstreept door het onderzoek van Boer & Schulting (2001). Ook zij concluderen dat het natuurbeeld van de vrijwilliger in grote lijnen overeenkomt met die van de gemiddelde Nederlander, waarbij de verschillen zitten in de ruig/nette natuur en de grootte van de gebieden.

Vrijwilligers in het landschapsbeheer zijn in Nederland niet de enige die bezig zijn met het beheren en onderhouden van de natuur. Ook bij andere organisaties zijn veel vrijwilligers te vinden die ieder op hun eigen manier betrokken zijn bij natuur. Alvorens in te gaan op de vraag of er verschillen zijn in natuurbeelden tussen de vrijwilligers van diverse organisaties zal in het volgende hoofdstuk (3) eerst gekeken worden naar de opzet van het onderzoek.

Hoofdstuk 3 Methodologie

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal de methodologie aan bod komen. In paragraaf 3.2 zal de vraag beantwoord worden waarom er gekozen is voor een kwantitatief onderzoek in plaats van een kwalitatieve benadering. Aansluitend zal in paragraaf 3.3 gekeken worden naar de methoden van datacollectie; de literatuurstudie en de enquête. De organisaties en de respondenten worden besproken in 3.4. De verkregen data uit de enquête zijn geanalyseerd met behulp van Excel en SPSS (para. 3.5). Ten slotte zal in paragraaf 3.6 gekeken worden naar de validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek.

3.2 Methodologie

Er zijn verschillende onderzoeksmethoden beschikbaar voor een onderzoeker. Een veel gemaakt onderscheid is het onderscheid tussen kwantitatief of kwalitatief onderzoek. De keuze tussen een kwantitatief of een kwalitatief onderzoek hangt nauw samen met de informatie die gewenst is om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden. Kwantitatief onderzoek wordt gekenmerkt door het verzamelen van een groot aantal gegevens, bijvoorbeeld door middel van een enquête, waarbij geprobeerd wordt om de empirie in cijfers uit te drukken (Swanborn, 1991) De gegevens worden vervolgens geanalyseerd, vaak met behulp van een statistisch programma zoals Excel of SPSS. Kwalitatief onderzoek daarentegen is aan te raden als er meer diepgaande informatie nodig is (Baarde & De Goede, 2001).

Het artikel "*Lay people's image of nature*" van Buijs (2009) is gebaseerd op een onderzoek met een kwalitatieve grondslag. In zijn aanbevelingen/discussie stelt Buijs dat verder kwantitatief onderzoek naar natuurbeelden noodzakelijk is, "*to substantiate the explanatory power of images*" (p. 16). Het kwantificeren van de natuurbeelden staat nog in de kinderschoenen. Een eerste poging om natuurbeelden te kwantificeren is gedaan door Buijs et al. (2006). Veel aspecten van natuurbeelden zijn echter al in eerder onderzoek gekwantificeerd. Het voordeel van de kwantitatieve methode is dan ook dat de resultaten goed vergeleken kunnen worden met de uitkomsten van eerder onderzoek. Om de hoofdvraag van dit onderzoek te kunnen beantwoorden is gekozen voor een kwantitatief onderzoek In de volgende paragraaf zal dieper ingaan worden op de gekozen methode van kwantitatieve datacollectie; namelijk de enquête.

3.3 Methoden van datacollectie

3.3.1 De enquête

Als gekeken wordt naar de bestaande onderzoeken naar natuurbeelden dan zijn er grofweg drie methoden van datacollectie te onderscheiden, namelijk de literatuurstudie, de (schriftelijke) enquête en het interview. Om de hoofdvraag van dit onderzoek te kunnen beantwoorden is er gebruik gemaakt van een literatuurstudie en een enquête.

Voor het beantwoorden van de hoofdvraag is gekozen voor een schriftelijke enquête onder vrijwilligers van diverse natuurorganisaties. Er is gekozen voor de schriftelijke enquête, vanwege de volgende voordelen voor dit onderzoek; (Jansen & Joostens, 1998, Baarda & De Goede, 2001)

- relatief lage kosten in tijd en geld;
- relatief gemakkelijk benaderen van veel respondenten;
- anonimiteit van de respondenten;
- betrouwbaarheid, bij voldoende respondenten en geen selectieve non respons is een enquête betrouwbaar (Buijs & Kralingen, 2003);
- vergelijkbaarheid van de uitkomsten door het gebruik van een eenduidige onderzoeksmethode (Haartsen, 2002).

Op een enkele uitzondering daargelaten zijn alle enquêtes in groepsverband, ook wel de klassikale methode genoemd (Swanborn, 1991), afgenomen. Het voordeel hiervan is dat in relatief korte tijd een grote groep respondenten kan worden bereikt en er is tevens vaak sprake van een hoge respons (Baarda & De Goede, 2001). Bovendien is er een betere controle op het invullen van de enquête en kunnen eventuele vragen van respondenten direct behandeld worden. Dit is niet het geval bij een schriftelijke enquête via de post of pc/internet.

3.3.2 Samenstelling enquête

De enquête (zie bijlage 1) bestaat uit drie delen; het eerste deel bestaat uit tien verschillende vragen over natuurbeelden. Deze vragen zijn afkomstig uit bestaande enquêtes en zijn indien nodig aangepast voor deze enquête. Hierdoor kunnen de uitkomsten van enkele vragen goed vergeleken worden met de uitkomsten van eerder onderzoek. Vervolgens krijgt de respondent enkele vragen over zijn of haar lidmaatschap van de betreffende natuurorganisatie. De enquête eindigt met enkele algemene vragen over de respondent.

De vragen met betrekking tot de natuurbeelden zijn op te splitsen in twee delen. De vragen 1.1 t/m 1.5 gaan over wat de respondent onder natuur verstaat. Het gaat hierbij om de

definitie van natuur en wat het ideaalbeeld van natuur is. De vragen 1.6 t/m 1.10 belichten een andere kant van natuurbeelden, namelijk de verhouding tussen mens en de natuur.

Het gemaakte onderscheid tussen de definitie van natuur en de verhouding tussen de mens en natuur komt overeen met de eerder genoemde indeling van Keulartz et al. (2003). Volgens de auteurs bestaat het natuurbeeld van een persoon uit een cognitief (de definitie), normatief (de verhouding) en een expressief (de ervaring) aspect. Er is voor gekozen om het expressieve aspect weg te laten, omdat volgens Buijs *“excluding this expressive dimension may strengthen the consistency of the concept of images of nature”* (2009 p. 4).

In deze paragraaf is een toelichting gegeven op de keuze voor een schriftelijke enquête en is tevens de opbouw van de enquête kort uitgelegd. De volgende paragraaf behandelt de doelgroep van de enquête, oftewel de onderzoekspopulatie.

3.4 Onderzoekspopulatie

3.4.1 Organisaties

Om de hoofdvraag van dit onderzoek te kunnen beantwoorden is er een selectie gemaakt van organisaties die actief zijn op het gebied van landschap en/of natuur. Deze selectie is gebaseerd op het artikel *“Nature and landscape planning: Exploring the dynamics of valuation, the case of the Netherlands”* van Van der Windt et al. (2006). Volgens de auteurs is de historische indeling van natuurbeelden in functioneel, arcadisch en wildernis ook terug te vinden bij de organisaties. Natuurmonumenten wordt beschouwd als representatief voor het arcadische natuurbeeld vanwege de focus op het behouden van typisch Nederlandse landschappen met de bijhorende flora en fauna. Vaak wordt gerefereerd naar de 19^e eeuw met zijn kleinschalige cultuurlandschap. Er is aandacht voor natuur en cultuur, en waar nodig mag de mens ingrijpen (Vereniging Natuurmonumenten, 2001).

Landschapsbeheer is een organisatie met een meer functionalistische benadering. Er is veel aandacht voor kleinschalige cultuurlandschappen, maar de nadruk ligt op het gebruik van deze landschappen. Landschapsbeheer stelt in haar beleidsplan dat *“mensen het Nederlandse landschap hebben gemaakt tot wat het is; mensen zullen ook in de toekomst bepalen hoe het landschap eruit ziet”* (Landschapsbeheer, p3. 2009).

Volgens van der Windt et al. (2006) is het Wereld Natuurfonds (WNF) een organisatie met een wildernis natuurbeeld. De nadruk ligt bij het WNF op het beschermen van grote leefgebieden en waar mogelijk de bedreiging voor de natuur weg te nemen. De natuur staat centraal en moet haar gang kunnen gaan zonder menselijke invloeden (WNF, 2009). Het WNF weigerde echter deel te nemen aan dit onderzoek, waardoor er een andere oplossing gevonden moest worden.

Het wildernis natuurbeeld, de autonomie van natuur staat hierbij centraal, wordt niet alleen gevonden bij organisaties als het WNF en Greenpeace. Uit onderzoek (Thompson en Barton, 1994) blijkt dat mensen die als activist actief zijn in de milieubeweging, de zogenoemde 'eco – activisten' ook een wildernis natuurbeeld hebben. Voor dit onderzoek is gekozen om activisten te benaderen die namens GroenFront! (afgeleid van het Engelse Earth First!) actief zijn. Hierbij moet de kanttekening geplaatst worden dat GroenFront! geen organisatie is, maar een *“nom de guerre”* waaronder *“diverse milieuactivisten in vaak wisselende samenstelling actief zijn”* (BVD, 1999. p. 40). Volgens de website van GroenFront! is het een strijdkreet, *“een handige naam om te gebruiken voor jouw geweldloze directe actie”* (GroenFront, 2009). Daarnaast is het in de loop van de jaren ook een netwerk van *“radikale natuurliefhebbers en anarchistische ekosaboteurs geworden”* (GroenFront, 2009). De naam GroenFront! mag gebruikt worden, mits aan de volgende uitgangspunten wordt voldaan:

- de aarde staat voorop (Earth First!)
- de acties zijn geweldloos
- er worden geen compromissen gesloten
- de acties worden horizontaal georganiseerd
- krimp, het huidige economische systeem valt niet te combineren met duurzaamheid. De mens zal flink moeten minderen met het gebruik van de aarde.

Voor dit onderzoek zijn dus respondenten benaderd die actief zijn bij Natuurmonumenten, Landschapsbeheer (Fryslân) en onder de naam GroenFront!. Het doel hiervan is om te kijken of de onderlinge verschillen in doelstellingen en manier van kijken naar de natuur ook terug te vinden zijn bij de mensen die vrijwillig actief zijn voor de organisaties. Hoe de respondenten bij de bovengenoemde organisaties benaderd zijn wordt behandeld in 3.4.2.

3.4.2 De respondenten

De bovenstaande organisaties zijn benaderd met de vraag of ze mee wilden werken aan een schriftelijke enquête. In samenwerking met de (lokale) besturen zijn de vrijwilligers benaderd. Er is voor gekozen om de vrijwilligers de enquête te laten invullen tijdens hun werkzaamheden. Mensen die een enquête kunnen invullen in een voor hun vertrouwde omgeving zijn eerder geneigd om mee te werken (Swanborn, 1991).

In tabel 3.1 wordt duidelijk gemaakt hoeveel respondenten zijn benaderd en wat de respons per organisatie en in totaal is.

Tabel 3.1: Betrokken organisaties en de respons

Organisatie	Afdeling	Benaderd	Respons
Landschapsbeheer Fryslân	- Fryslân (dhr. De Boer)	70	68 (97%)
	- Beheergroep Dwingelderveld en vrijwilligers bezoekerscentrum (dhr. van Es)	15	15 (100%)
	- Beheergroep Noorderveld (dhr. Van der Wal)	7	6 (86%)
Natuurmonumenten	- Overige vrijwilligers bezoekerscentrum Dwingelderveld (mevr. Joosten)	47	10 (21%)
	- <i>Subtotaal</i>	69	31 (45%)
	- Klimaatactiekamp	60	10 (17%)
Groenfront!	- Activisten (via 'Henk')	23	12 (52%)
	- <i>Subtotaal</i>	83	22 (27%)
Totaal		222	121 (55%)

Bij Landschapsbeheer Fryslân is de enquête uitgedeeld tijdens de afsluiting van het vrijwilligersseizoen. Alle 70 aanwezige vrijwilligers hebben de enquête ingevuld, alleen bleken twee enquêtes onvolledig te zijn. Hierdoor komt de respons op 97%. Na het inzamelen van alle enquêtes is het doel van het onderzoek middels een korte presentatie toegelicht aan de aanwezigen. Een jaar later zijn de uitkomsten gepresenteerd.

Doordat het niet mogelijk was om bij Natuurmonumenten een grote groep in één keer bij elkaar te krijgen is er voor gekozen om met twee (beheer)groepen vrijwilligers, Dwingelderveld en Noorderveld, mee te lopen. Deze actieve manier van benaderen zorgt net als bij Landschapsbeheer Fryslân voor een zeer hoge respons. Alleen het aantal respondenten liet te wensen over en daarom is er in samenwerking met Natuurmonumenten voor gekozen om alle overige vrijwilligers van het bezoekerscentrum Dwingelderveld te mailen. De enquête is online gezet (<http://www.thesistools.com/so/web/index.php?formID=87896&ln=ned&page=1&uid=>) en dit heeft nog eens 10 ingevulde enquêtes opgeleverd. Er is in de tabel duidelijk een verschil te zien in de respons tussen de directe benadering en de internet enquête. Het is algemeen bekend dat een enquête via internet een lagere respons heeft dan een enquête met een directe benadering. Tevens moet hierbij opgemerkt worden dat de e-mail naar de vrijwilligers gestuurd is in de vakantieperiode. Dit kan een verklaring zijn voor de lage respons.

De eco – activisten zijn een moeilijk te benaderen doelgroep. Zoals eerder is gezegd is er geen sprake van een hiërarchische organisatie waardoor het lastig is om contact te leggen. Begin augustus 2009 is er een actie kamp, <http://www.klimaatactiekamp.org/>, georganiseerd door verschillende nationale en internationale 'organisaties' op het gebied van natuur en milieu. Één van de partijen die betrokken was bij de organisatie is het

Nederlandse GroenFront! Er is besloten om tijdens dit actiekamp de respondenten te benaderen. In totaal zijn (ongeveer) 60 mensen gevraagd mee te werken aan het onderzoek. 10 personen (17%) waren bereid om mee te werken. Vergeleken met Landschapsbeheer Fryslân en Natuurmonumenten zorgt de directe benadering hier niet voor een hoge % respons. Hier kunnen twee oorzaken voor gevonden worden. Veel respondenten gaven aan wel mee te willen werken, maar simpelweg geen tijd te hebben. Dit had te maken met het feit dat er een grote directe actie werd voorbereid, die de volgende dag zou plaatsvinden. Een tweede reden voor de lage respons hangt samen met het wantrouwen van de activisten richting de buitenwereld. Ondanks dat de anonimiteit van de respondenten werd gewaarborgd bleek een aantal hier problemen mee te hebben. Middels een contactpersoon ('Henk') zijn nog een aantal activisten benaderd om de enquête via internet in te vullen.

In totaal is de enquête door 121 mensen ingevuld. De gemiddelde respons was 55%. Voor een dergelijk onderzoek is deze respons goed te noemen. Dit heeft te maken met de directe benadering van de respondenten bij Natuurmonumenten en Landschapsbeheer. Alleen bij GroenFront! zorgde dit niet voor een hoge respons. Uit tabel 3.1 blijkt dat de non-respons aanzienlijk hoger is bij de enquêtes die via internet zijn afgenomen. Dit verschil tussen internet en de meer directe benadering was al verwacht (paragraaf 3.3.1; Baarda en De Goede, 2001; Swanborn, 1991).

3.4.3 Representativiteit

Een grote groep mensen in Nederland is actief binnen een natuurorganisatie, variërend van het beheren van landschappen tot bestuurlijk werk. Precieze cijfers over het totaal aantal vrijwilligers in Nederland ontbreken. Uit het achtergronddocument horende bij de Natuurbalans 2006 blijkt dat alleen al 30.000 vrijwilligers actief zijn bij de provinciale stichtingen van Landschapsbeheer (Sollart & de Niet, 2006). Diverse onderzoeken hebben aangetoond dat deze vrijwilligers vaak hoog opgeleide mannen van middelbare leeftijd (en ouder) zijn (Sollart & de Niet; 2006; Boer en Schulting, 2001; Filius et al. 2000; Uenk 1998).

In deze steekproef is 70,7% van de respondenten man, wat overeenkomt met eerdere onderzoeken waarbij 69% (Boer en Schulting, 2001), 70% (Uenk, 1998), respectievelijk 85% (Filius et al. 2000) man is. De gemiddelde leeftijd van de respondent bedraagt 53 jaar. 76,5% van de respondenten is ouder dan 40, en maar liefst 45,7% heeft een hbo of Universiteit als hoogst afgeronde opleiding opgegeven; hetgeen overeenkomt met de hierboven aangehaalde onderzoeken.

Als gekeken wordt naar de persoonlijke kenmerken van de respondenten dan kan geconcludeerd worden dat de steekproef zeker representatief is. Voor meer gegevens over de achtergrondkenmerken van de respondenten wordt verwezen naar paragraaf 4.2. en 4.3.

3.5 Methoden van data-analyse

Voor het verwerken van de data is gebruik gemaakt van twee programma's, namelijk Excel en het statistische computerprogramma SPSS. De enquête bestaat uit nominale en ordinale variabelen. Vanwege de bekendheid met Excel is ervoor gekozen om de open vragen (nominaal) te verwerken in excel. De andere vragen (ordinaal) zijn verwerkt met SPSS. Aangezien er sprake is van nominale en ordinale variabelen, en de populatie uit drie groepen bestaat, zijn veelal kruistabellen gebruikt om de data inzichtelijk te maken. Vervolgens kan met behulp van de chi-kwadraattoest onderzocht worden of er samenhang (c.q. verschil) is tussen de variabelen. De associatiemaat Cramer's V kan gebruikt worden om aan te geven in hoeverre er samenhang is tussen (nominale) variabelen. Een score van 0 representeert geen samenhang en bij 1 is er sprake van een perfecte (theoretische) samenhang. Een enkele keer is er verder nog gebruik gemaakt van de T – toets (ook wel bekend als Student's T – toets).

Hoofdstuk 4 Resultaten

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de enquête besproken. In paragraaf 4.2 worden de persoonlijke kenmerken van de respondenten besproken en aansluitend in paragraaf 4.3 het lidmaatschap van natuurbeschermingsorganisaties en het verrichte vrijwilligerswerk. De resultaten van de vragen over natuurbeelden zijn opgedeeld in twee delen. In paragraaf 4.4 worden de cognitieve aspecten van natuurbeelden besproken. Aansluitend worden in paragraaf 4.5 de normatieve aspecten van natuurbeelden besproken. Het hoofdstuk sluit af met paragraaf 4.6 waarbij gekeken wordt welke natuurbeelden onderscheiden kunnen worden.

4.2 Persoonlijke kenmerken respondenten

De enquête is ingevuld door 121 respondenten. Het merendeel van alle respondenten is man, maar liefst 70,7% (vs. vrouw 29,3%). Deze verdeling is ook terug te zien bij Landschapsbeheer en Natuurmonumenten. Opvallend is dat deze verhouding bij GroenFront! niet opgaat; hier is de verdeling tussen en man en vrouw min of meer gelijk. Dit verschil is echter niet significant.

Tabel 4.1: Geslacht Respondenten enquête (N=116 i.v.m. missing values)

		<i>Landschapsbeheer</i>	<i>Natuurmonumenten</i>	<i>GroenFront!</i>
<i>Geslacht</i>	<i>Man</i>	76% (n=48)	71% (n=22)	54% (n=12)
	<i>Vrouw</i>	24% (n=15)	29% (n=9)	46% (n=10)

De gemiddelde leeftijd van de respondent is 53 jaar, uiteenlopend van 16 (tevens het minimum) tot 81 jaar. Opvallend is het verschil tussen de organisaties onderling. De vrijwilligers van Landschapsbeheer Fryslân en Natuurmonumenten zijn over het algemeen rond de 60, terwijl de gemiddelde leeftijd van de vrijwilligers van GroenFront! veel lager is (zie tabel 4.2). Uit de statistische analyse blijkt dat er significante verschillen zijn tussen Landschapsbeheer/Natuurmonumenten enerzijds en GroenFront! anderzijds ($p,0,000$). Een verklaring hiervoor kan zijn dat de vrijwilligers van GroenFront! vaak betrokken zijn bij directe acties en dit over het algemeen jongeren meer aanspreekt.

Tabel 4.2: Gemiddelde leeftijd respondenten in jaren (afgerond)

	<i>Landschapsbeheer</i>	<i>Natuurmonumenten</i>	<i>GroenFront!</i>
Gemiddelde leeftijd (n=115)	61 (n=62)	57 (n=31)	24 (n=22)

Als gekeken wordt naar het opleidingsniveau van alle respondenten dan blijkt dat maar liefst 45,7% een HBO of Universiteit als hoogst afgeronde opleiding heeft opgegeven. Tussen de organisaties zijn wel enkele verschillen zichtbaar (tabel 4.3). Bij Landschapsbeheer heeft een kleine meerderheid een Hbo of Universiteit als hoogst afgeronde opleiding opgegeven gevolgd door een mbo/havo/vwo diploma. Juist een kleine meerderheid van de respondenten van Natuurmonumenten heeft aangegeven een mbo/havo/vwo als hoogst afgeronde opleiding te hebben. Bij GroenFront! zijn de antwoorden meer gespreid over alle categorieën.

Tabel 4.3: Opleidingsniveau van de respondenten

		<i>Landschapsbeheer</i>	<i>Natuurmonumenten</i>	<i>GroenFront!</i>
Opleiding	<i>Geen of basisschool</i>	0%	0%	13% (n=3)
	<i>Lbo/vbo/vmbo</i>	19% (n=12)	3% (n=1)	32% (n=7)
	<i>Mbo/havo/vwo</i>	27% (n=17)	52% (n=16)	32% (n=7)
	<i>Hbo/Universiteit</i>	54% (n=34)	45% (n=41)	23% (n=5)

Als laatst is aan de respondenten gevraagd welke omschrijving het beste op de respondent van toepassing was. 65% van de respondenten van Landschapsbeheer gaf aan gepensioneerd/ VUT – er/FPU – er of rentenier te zijn, gevolgd door fulltime werkzaam (28,6%), overige (4,8%) en parttime werkzaam (1,6%). Ook bij Natuurmonumenten gaf het merendeel (61,2%) aan gepensioneerd/ VUT – er/FPU – er of rentenier te zijn, gevolgd door overige (19,4%), fulltime werkzaam (12,9%) en huisvrouw/huisman (6,5%). Deze cijfers zijn logischerwijs te verklaren door te verwijzen naar de gemiddelde leeftijd bij beide organisaties van 61 (Landschapsbeheer) en respectievelijk 57 jaar (Natuurmonumenten). Bij GroenFront (gemiddelde leeftijd 24) zijn de meeste vrijwilligers (52,5%) student/scholier, gevolgd door fulltime werkzaam en overige (beide 19%). 9,5% geeft aan parttime werkzaam te zijn.

4.3 Lidmaatschap en vrijwilligerswerk

In deze paragraaf worden de uitkomsten behandeld van enkele vragen over het lidmaatschap van de respondent bij natuurbeschermingsorganisaties en het soort vrijwilligerswerk dat gedaan wordt.

De ondervraagde vrijwilligers van Landschapsbeheer Fryslân zijn gemiddeld 8,5 (min. 1 - max. 46) jaar lid en de vrijwilligers van Natuurmonumenten zijn gemiddeld bijna 14 (min. 1 – max. 40) jaar lid. Er is voor gekozen om GroenFront! buiten beschouwing te laten vanwege het hoge aantal ‘missing values’ dat veroorzaakt wordt doordat er geen sprake is van een lidmaatschap op papier. Mensen kunnen hooguit een aantal jaren actief zijn onder de naam GroenFront!, maar van feitelijk lidmaatschap is geen sprake.

Dat de vrijwilligers van de onderzochte organisaties actief betrokken zijn op het gebied van natuur en milieu blijkt ook uit het lidmaatschap van andere organisaties; 71,4% van alle respondenten (N=119) geeft aan tevens lid te zijn van andere organisatie(s). Bij Landschapsbeheer Fryslân en Natuurmonumenten liggen deze percentages richting de 80%, terwijl bij GroenFront! grofweg 4 op de 10 respondenten aangeeft lid te zijn bij een andere organisatie(s).

Respondenten blijken vaak lid te zijn van verschillende organisaties, uiteenlopend van 1 – 7 organisaties. In tabel 4.4 is per organisatie een top 3 gemaakt van de meest genoemde organisaties. Opvallend is dat bij Landschapsbeheer en Natuurmonumenten een organisatie met een regionaal karakter op de eerste plaats staat. Daarnaast blijken vrijwilligers van Landschapsbeheer vaak lid te zijn van Natuurmonumenten en vice versa. Verder worden het WNF; Natuurmonumenten; Greenpeace en de Vogelbescherming vaak genoemd. Bij GroenFront! worden vaak minder bekende organisaties/verbanden genoemd die vaak in het grijze gebied van legaal/illegaal vallen.

Tabel 4.4: Top 3 lidmaatschap andere natuur/milieu organisaties

	<i>Landschapsbeheer</i>	<i>Natuurmonumenten</i>	<i>GroenFront!</i>
1.	Fryske Gea	Drents Landschap	Greenpeace
2.	Natuurmonumenten	Vogelbescherming	Wereld Natuur Fonds
3.	Greenpeace/ NV Gorredijk*	Wereld Natuur Fonds	Dierenbevrijdingsfront

* gedeelde derde plaats met Greenpeace;NV Gorredijk en de Vogelbescherming

Tevens is de respondenten gevraagd naar het soort vrijwilligerswerk dat verricht wordt. Bij Landschapsbeheer Fryslân en Natuurmonumenten wordt van alle gegeven antwoorden ‘natuur en landschap onderhouden’ veruit het meest genoemd (meer dan 50%). Verder geven de respondenten aan dat ‘weidevogelbescherming’ en ‘inventarisatie van dier- en

plantensoorten veel voorkomende werkzaamheden zijn. Voornamelijk werkzaamheden met een fysiek karakter worden door de respondenten gebezigd. Bij GroenFront! is juist het tegenover gestelde waar te nemen, het is juist de informatie overdracht over natuur en landschap die veel genoemd wordt zoals het actievoeren; bestuurlijk werk en politieke beïnvloeding.

4.4 Wat is natuur, de cognitieve aspecten van het natuurbeeld

In deze paragraaf zullen de cognitieve aspecten van het natuurbeeld behandeld worden. Hierbij gaat het om het definiëren en begrijpen van de natuur. Om inzicht te krijgen wat de respondenten onder natuur verstaan is een aantal vragen gesteld. Als eerst is gevraagd naar de associatie met natuur (4.4.1). Vervolgens is gevraagd om van een lijst met voorbeelden aan te geven in hoeverre men dit als echt natuur ziet (4.4.2). Door middel van twee stellingen is getracht een beeld te vormen wanneer een gebied een natuurgebied genoemd mag worden (4.4.3).

4.4.1 Associaties

De enquête is begonnen met de vraag ‘Welke vier woorden komen als eerste bij u op als u de term natuur hoort?’ Het doel van deze vraag is om te achterhalen waar de respondent natuur mee associeert. In totaal zijn 441 associaties genoemd, waarvan 243 afkomstig van Landschapsbeheer Fryslân, 115 van Natuurmonumenten en 83 van GroenFront!.

Tabel 4.5: Top 10 meest genoemde associaties

	Landschapsbeheer			Natuurmonumenten			GroenFront!		
	<i>Associatie</i>	<i>%</i>	<i>Cum. %</i>	<i>Associatie</i>	<i>%</i>	<i>Cum. %</i>	<i>Associatie</i>	<i>%</i>	<i>Cum. %</i>
1.	Bos	10,7	10,7	Rust	7,8	7,8	Bos	9,6	9,6
2.	Vogels	7,4	18,1	Bos	7	14,8	Groen	9,6	19,2
3.	Dieren	4,9	23,0	Groen	6,1	20,9	Dieren	8,4	27,6
4.	Rust	4,1	27,1	Dieren	6,1	27	Milieu	6	33,6
5.	Water	4,1	31,2	Vogels	4,3	31,3	Aarde	3,6	37,2
6.	Groen	3,7	34,9	Genieten	3,5	34,8	Ecosysteem	3,6	40,8
7.	Heide	3,7	38,6	Mooi	3,5	38,3	Leven	3,6	44,4
8.	Frisse Lucht	3,3	41,9	Schoonheid	3,5	41,8	Natuur- beschermen	3,6	48
9.	Genieten	2,9	44,8	Wandelen	3,5	45,3	Vogels	3,6	51,6
10.	Ruimte	2,9	47,7	Beheer	2,6	47,9	Water	3,6	55,2

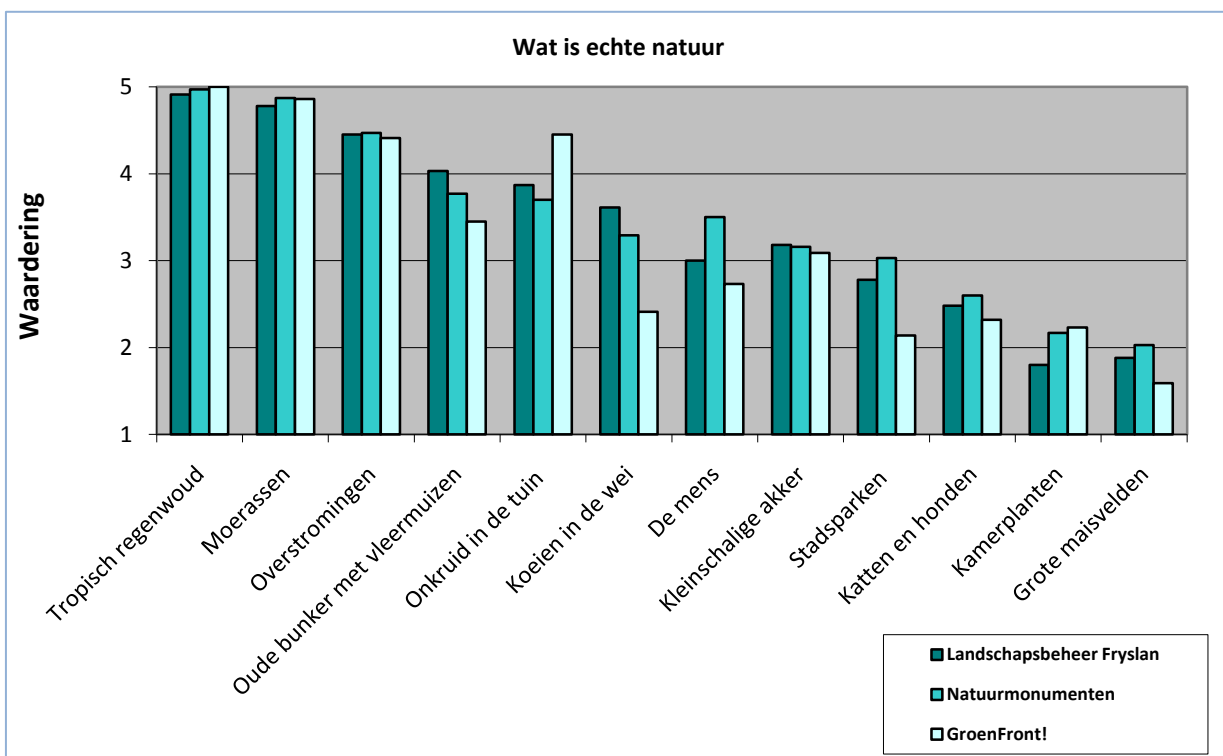
Uit de tabel blijkt dat voornamelijk bos door de respondenten vaak geassocieerd wordt met natuur. Daarnaast worden vogels, dieren en groen door de respondenten van alle drie organisaties vaak met natuur geassocieerd. Ook staan rust, water en genieten bij meerdere organisaties in de top10.

Als gekeken wordt naar de overeenkomsten en verschillen tussen de organisaties onderling dan vallen meerdere zaken op. De associaties van Landschapsbeheer Fryslân en Natuurmonumenten zijn voor het merendeel hetzelfde. De respondenten van Natuurmonumenten noemen echter vaker esthetische aspecten van natuur, zoals het genieten, mooi, en de schoonheid. Opvallend zijn ook de associaties van de vrijwilligers van GroenFront! Steekwoorden zoals milieu, aarde, ecosysteem, leven en natuur beschermen worden genoemd. Dit terwijl deze associaties bij de andere organisaties niet of nauwelijks genoemd worden. Kennelijk is natuur voor de respondent van GroenFront! niet alleen een tastbaar gegeven waarbij men positieve associaties heeft (bv. mooi, genieten) en gebruik van kan maken (bv. wandelen). Natuur is onderdeel van een groter geheel, oftewel het leven, de aarde, het milieu etc.

4.4.2 Wat is echte natuur?

Om te achterhalen wat de respondent als echte natuur beschouwd is aan de respondent een lijst voorgelegd met 12 natuurlijke items, variërend van moerassen tot kamerplanten. Per item wordt gevraagd aan te geven in hoeverre men dit als echte natuur beschouwd, waarbij gebruik is gemaakt van een oplopende schaal (1= geen natuur, 5 = echte natuur). De resultaten zijn weergegeven in figuur 4.1.

Figuur 4.1: Gemiddelde score 'natuurlijk item', uitgesplitst naar organisatie

Bijna alle respondenten vinden het tropisch regenwoud en moerassen voorbeelden van echte natuur. Items als katten en honden, kamerplanten en grote maïsvelden scoren niet hoog. Interessant is om te kijken of er ook significante verschillen tussen de organisaties onderling bestaan. Om dit te achterhalen is een chi-square toets (met Cramers V) uitgevoerd. De resultaten zijn verwerkt in tabel 4.6.

Tabel 4.6: Gemiddelde scores per organisatie met uitkomsten van Chi-square en de Cramer's V

	Landschapsbeheer	Natuurmonumenten	GroenFront!	Significantie	Cramer's V
Oude bunker met vleermuizen	4,03	3,77	3,45	0,006*	0,301
Koeien in de wei	3,61	3,29	2,41	0,003*	0,315
Kamerplanten	1,80	2,17	2,23	0,006*	0,302
Stadsparken	2,78	3,03	2,14	0,064**	0,249

* = significant ($p < 0,05$) en ** = significant ($p < 0,10$)

In de tabel zijn alleen de items opgenomen waarbij de organisaties significant van elkaar verschillen. De gemiddelde scores van alle items, samen met de uitkomsten van de Chi-square en de Cramer's V, zijn terug te vinden in bijlage 3. Uit tabel 4.6 blijkt dat met 99% zekerheid gesteld kan worden dat de respondenten van de drie organisaties significant van elkaar verschillen wat betreft de items kamerplanten, koeien in de wei en de oude bunker met vleermuizen. De respondenten van GroenFront! geven significant lagere cijfers wat betreft de oude bunker met vleermuizen, koeien in de wei en stadsparken. Opvallend is dat kamerplanten bij deze groep respondenten hoger scoort ten opzichte van Landschapsbeheer en Natuurmonumenten. De score van de Cramer's V ligt rond de 0,3. Een score van 0 representeert geen samenhang en bij 1 is er sprake van een perfecte (theoretische) samenhang. Er is dus een verband, maar dit verband is niet zeer sterk.

De verschillen in opvatting in hoeverre deze items echt natuur genoemd mogen worden blijken niet verklaard kunnen worden door het geslacht en de leeftijd van de respondent. Wel zijn er significante verschillen gevonden tussen hoger en lager opgeleiden. Door het geringe aantal respondenten in sommige categorieën is het moeilijk om hier uitspraken over te doen (meer in de discussie).

De items waarbij significante verschillen aangetroffen zijn items met culturele aspecten. Maar in hoeverre verschillen de organisaties onderling van elkaar? De respondenten van GroenFront! beschouwen items als stadsparken, koeien in de wei en oude bunkers vaker als geen natuur (geven lagere cijfers) ten opzichte van Natuurmonumenten en Landschapsbeheer Fryslân. Terwijl kamerplanten significant vaker niet als natuur worden gezien door de respondenten van Landschapsbeheer Fryslân.

Verder is het interessant om te kijken of de respondenten een smal of juist een breed natuurbeeld hebben. Eerder onderzoek (Boer & Schulting, 2001) heeft aangetoond dat de

inwoners van Nederland een breed natuurbeeld hebben. Dat wil zeggen dat men veel items als natuurlijk beschouwd. Maar geldt dit ook voor de vrijwilligers van de diverse organisaties? Om deze vraag te beantwoorden is per item gekeken naar het cijfer dat door de respondent werd gegeven. Een 4 of een 5 geeft aan dat men het item een voorbeeld vindt van het echte natuur. Per respondent is vervolgens bekeken hoeveel items als echte natuur worden beschouwd. Als 0 – 3 items als echte natuur gezien worden dan is er sprake van een smal natuurbeeld. Voor deze persoon kan een item niet zomaar echte natuur genoemd worden. Worden 4 – 7 items als echte natuur beschouwd dan heeft men noch een smal natuurbeeld, noch een breed natuurbeeld. Als men meer items aanmerkt als echte natuur dan is er sprake van een breed natuurbeeld. Vervolgens is (in SPSS) per organisatie bekeken hoeveel respondenten een smal, smal noch breed en respectievelijk breed natuurbeeld hebben. De resultaten van deze analyse zijn te vinden in tabel 4.7.

Tabel 4.7: Natuurbeelden per organisatie; gemeten aan de hand van smal - breed indeling

	<i>Landschapsbeheer</i>	<i>Natuurmonumenten</i>	<i>GroenFront!</i>
<i>Smal beeld</i>	14,9%	10%	9,1%
<i>Smal noch breed beeld</i>	62,7%	70%	77,3%
<i>Breed beeld</i>	22,4%	20%	13,6%

Bij alle drie organisaties heeft het merendeel van de respondenten een smal noch breed natuurbeeld, gevolgd door een breed beeld. Slechts een klein deel van de respondenten heeft een uitgesproken smal natuurbeeld. Er is weinig verschil tussen de organisaties onderling waarneembaar. Opvallend is dat de vrijwilligers een smaller natuurbeeld hebben vergeleken met de inwoners van Nederland. Dat wil zeggen dat men minder items uit de lijst als echte natuur aanmerkt. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat vrijwilligers vanwege hun werkzaamheden veel in aanraking komen met de natuur. Natuur wordt hierdoor gewoon gevonden. Met als mogelijk gevolg dat de respondent minder snel een item als echt natuur karakteriseert.

4.4.3 Echte natuurgebieden

Om een indruk te krijgen van het natuurbeeld van de respondenten is niet alleen gevraagd naar wat wel of juist niet als natuur wordt gezien. In de enquête zijn ook drie vragen opgenomen over natuurgebieden. Het doel hiervan is om inzicht te krijgen welke gebieden 'natuurgebieden' genoemd mogen worden; wat bij de inrichting van een dergelijk gebied de prioriteit dient te krijgen en waar deze gebieden zich in Nederland bevinden.

De eerste vraag luidt “Een gebied komt volgens mij in aanmerking voor het stempel natuurgebied, als:

- a) het ontstaat door natuurlijke processen
- b) het aansluit bij het hedendaagse (groene) landgebruik
- c) het zichzelf mag vormgeven, maar als het nodig is grijpt de mens in
- d) het harmonieus en kleinschalig is”

De respondent had hierbij de mogelijkheid om meerdere antwoorden te geven. Vervolgens is per organisatie gekeken hoeveel mensen voor elke optie hebben gekozen. In onderstaande tabel 4.8 zijn de resultaten weergegeven (in %'en).

Tabel 4.8: % respondenten per antwoord, uitgesplitst naar organisatie

	<i>Landschapsbeheer</i>	<i>Natuurmonumenten</i>	<i>GroenFront!</i>
A : Natuurlijke processen	76,5	63,3	86,4
B: Hedendaags landgebruik	17,6	16,7	9,1
C: Zelf vormgeven; ingrijpen	66,2	70,0	31,8
D: Harmonieus en kleinschalig	39,7	40,0	22,7

Een gebied mag een natuurgebied genoemd worden als het ontstaat door natuurlijke processen, volgens een meerderheid van Groenfront (86,4%) en Landschapsbeheer (76,5%). Bij Natuurmonumenten zijn de meeste (70%) vrijwilligers van mening dat een natuurgebied zichzelf mag vormgeven, maar als het nodig is grijpt de mens in om haar een handje te helpen. Ook scoort de optie natuurlijke processen hoog (63,3%). Minder vaak worden bij alle organisaties de opties ‘harmonieus en kleinschalig’ en ‘hedendaags landgebruik’ genoemd. Er is weinig verschil tussen Landschapsbeheer en Natuurmonumenten. Groenfront daarentegen verschilt door de hoge score bij optie A en de lagere scores bij de andere opties, maar zijn deze verschillen significant?

Uit de Chi – square toets ($\chi^2=9,646$; $df=2$ en $CV=0,284$) blijkt dat er een significant ($p=0,008$) verband bestaat tussen hoe vaak antwoord C genoemd wordt en de organisatie van de respondent. De respondenten van Landschapsbeheer en Natuurmonumenten kiezen significant vaker voor deze optie waarbij de mens de natuur een handje mag helpen. Ook dan komt een gebied in aanmerking voor de stempel natuurgebied. De respondenten van Groenfront bestempelen een gebied minder snel als natuur als er menselijke invloeden aanwezig zijn. Deze resultaten komen overeen met de bevindingen uit de vorige paragraaf, waar bleek dat een item door GroenFront minder snel natuur genoemd wordt als er culturele/menselijke invloeden zichtbaar zijn.

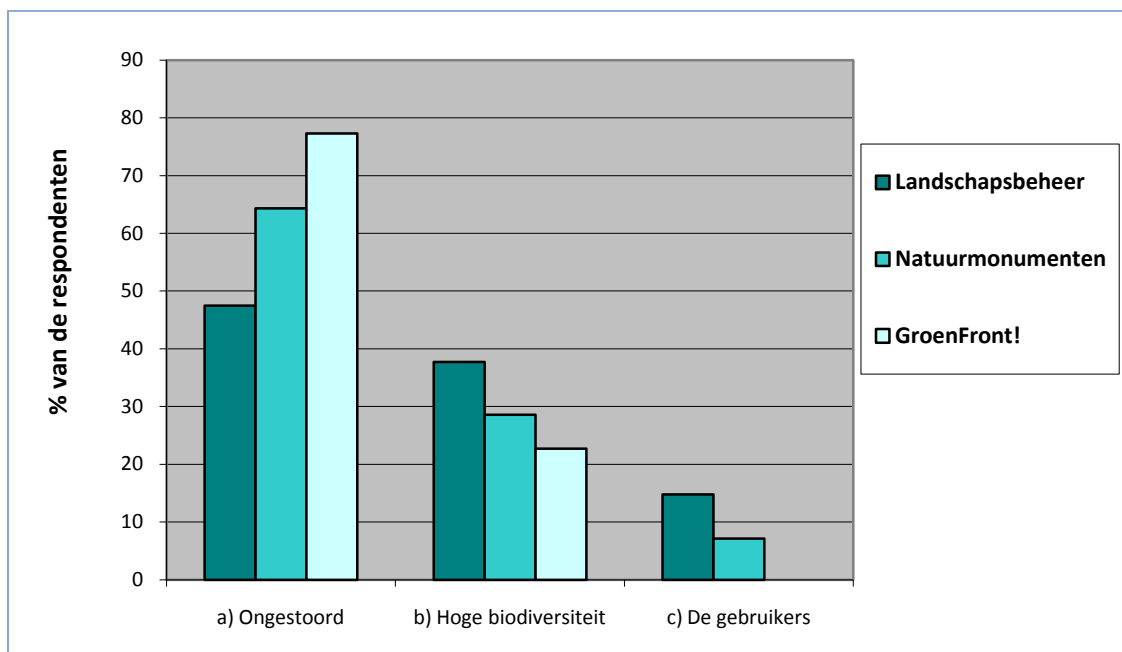

Aansluitend is de respondent gevraagd wat de prioriteit dient te krijgen bij het inrichten van nieuwe natuurgebieden:

- a) een toestand van de natuur waarin zij min of meer ongestoord haar gang kan gaan en waar de mens een zeer beperkte rol speelde
- b) natuur met een hoge biodiversiteit en bovendien een hoge cultuurhistorische waarde
- c) de gebruikers van de natuur, de mens. Zij moeten inspraak krijgen in hoe het natuurgebied ingericht wordt.

De resultaten zijn weergegeven in figuur 4.2.

Figuur 4.2: Uitkomsten vraag 'Wat dient prioriteit te krijgen bij het inrichten van nieuwe natuurgebieden'

Duidelijk is dat de respondenten van mening zijn dat bij het inrichten van nieuwe natuurgebieden voorop staat dat de natuur min of meer ongestoord haar gang kan gaan. 77,3% van GroenFront!, 64,3% van Natuurmonument en 47,5% van Landschapsbeheer kiest hier voor. Natuur met een hoge biodiversiteit scoort minder gevolgd door de gebruikers. Opvallend is dat geen van de respondenten van GroenFront! voor deze optie gekozen heeft.. Het lage aantal respondenten dat voor optie c gekozen heeft zorgt ervoor dat er geen geldige uitspraken gedaan kunnen worden over mogelijk significante verschillen tussen de organisaties. Om toch te kijken of er verschillen zijn is ervoor gekozen om de opties b) en c) samen te voegen. In tabel 4.9 staat het resultaat.

Tabel 4.9: % Respondenten per categorie na samenvoeging (in %)

	<i>Landschapsbeheer</i>	<i>Natuurmonumenten</i>	<i>GroenFront!</i>
A: Natuur	47,5	64,3	77,3
B - C: De mens	52,5	35,7	22,7

$\chi^2=6,528$; $df=2$ en $CV=0,243$ met een p – waarde van 0,038 ($p<0,05$)

De nieuwe categorie ‘De mens’ slaat op het feit dat de invloed van de mens duidelijk zichtbaar is bij het ontwikkelen van nieuwe natuur. In de literatuur wordt dit wel de ‘hands on’ visie genoemd. De mens mag/moet zich actief bemoeien bij het inrichten (en onderhouden) van de natuur. Daar tegenover staat de hands – off visie; laat de natuur haar gang maar gaan.

De hands on visie wordt door een kleine meerderheid van Landschapsbeheer gesteund, terwijl de hands off visie juist op ruimte steun kan rekenen van Natuurmonumenten en GroenFront!. Samenvattend kan gesteld worden dat de prioriteiten bij het inrichten van nieuwe natuurgebieden verschillen. Bij Landschapsbeheer kunnen beide opties op steun rekenen, terwijl een meerderheid van Natuurmonumenten de natuur haar gang wil laten gaan. GroenFront! is nog duidelijker, 77,3% is van mening dat bij het inrichten van nieuwe natuur de natuur voorop staat, en de mens zich hier zo min mogelijk mee moet bemoeien.

4.5 Normatieve aspecten van natuurbeeld

Het eerste deel van de enquête bestaat uit vragen over wat volgens de respondent natuur is en wat juist niet, oftewel de definiëring van natuur. In dit deel zal gekeken worden naar het normatieve aspect van het beeld van de natuur. Hiermee worden de normen en waarden bedoeld; hoe dient omgegaan te worden met de natuur. In paragraaf 4.5.1 zal gekeken worden naar de verhouding tussen mens en natuur. Vervolgens is gevraagd waarom het beschermen van natuur van belang is. De resultaten zijn terug te vinden in paragraaf 4.5.2. Afsluitend zijn drie vragen gesteld over het ingrijpen van de mens in de natuur. Wanneer is dat toegestaan? (paragraaf 4.5.3.)

4.5.1 Verhouding mens – natuur

Aan de respondenten zijn 8 stellingen voorgelegd over de verhouding tussen mens en natuur. Deze stellingen zijn (gedeeltelijk) afkomstig uit onderzoek van Filius et al. (2000) en Buijs et al. (2006). Per stelling is aan de respondent gevraagd aan te geven wat hij/zij van de uitspraak vindt, variërend van (helemaal) niet mee eens tot (helemaal) mee eens. De resultaten zullen (kort) per twee stellingen worden besproken. De exacte percentages per stelling zijn opgenomen in bijlage 4.

De eerste stelling luidt 'Om de natuur te beschermen moeten sommige gebieden afgesloten worden voor bezoekers'. Een meerderheid van de respondenten van de drie organisaties is van mening dat sommige gebieden afgesloten dienen te worden voor bezoekers. Alleen een kleine 10% van Landschapsbeheer is het helemaal niet met deze stelling eens. Ook bij de tweede stelling is er weinig verschil tussen de organisaties. De waarde van een natuurgebied neemt volgens de respondenten toe naarmate het langer door de mens met rust gelaten wordt. Bij beide stellingen is er geen sprake van significante verschillen tussen de organisaties.

De derde en vierde stelling gaan over de invloed van de mens in het landschap. Externe invloeden zoals hoogspanningsmasten en windturbines zorgen ervoor dat natuurgebieden minder waardevol zijn, volgens 63,1% van Landschapsbeheer, 67,7% van Natuurmonumenten en 85,7% van GroenFront! Er is geen sprake van significante verschillen ($p=0,255$). De hierop aansluitende stelling dat een kleinschalig weidelandschap met houtwallen ook natuur is zorgt voor verdeeldheid. De Chi-kwadraat toets ($p=0,001$; $\chi^2=27,19$; $df=8$) en de Cramer's V (0,341) geven aan dat er verband is tussen de organisatie van de respondent en het wel of niet eens zijn met de stelling. 96,7% van de respondenten van Natuurmonumenten vindt een kleinschalig weidelandschap afgewisseld met houtwallen natuur, gevolgd door 77,2% van Landschapsbeheer. Opvallend is de verdeeldheid bij Groenfront. 40% geeft aan het eens noch oneens met de stelling te zijn en een krappe meerderheid van 55% is het (grotendeels) eens. Een verklaring voor de hogere score(s) van Natuurmonumenten (en in mindere mate Landschapsbeheer) zou kunnen liggen aan het feit dat de vrijwilligers door hun werkzaamheden vaak direct in aanraking zouden kunnen komen met dit type landschap.

In tabel 4.10 staan in procenten de uitkomsten van de twee stellingen over de kwetsbaarheid van de natuur.

Tabel 4.10: Uitkomsten stellingen 'koude winters' (n=118) en 'zeldzame planten' (n=117) in %

	<i>Helemaal niet mee eens</i>	<i>Grotendeels niet mee eens</i>	<i>Eens noch oneens</i>	<i>Grotendeels mee eens</i>	<i>Helemaal mee eens</i>
5. In koude winters moet de mens de natuur een handje helpen, bijvoorbeeld door het bijvoeren van dieren					
- Landschapsbeheer	12,1	24,2	7,6	37,9	18,2
- Natuurmonumenten	3,2	16,1	19,4	38,7	22,6
- GroenFront	-	47,6	19,0	33,3	-
6. Niet elke zeldzame plant in de natuur hoeft beschermd te worden					
- Landschapsbeheer	15,4	24,6	20,0	26,2	13,8
- Natuurmonumenten	22,6	25,8	19,4	22,6	9,7
- GroenFront	61,9	38,1	-	-	-

In hoeverre moet de mens ingrijpen om haar een handje te helpen? Het helpen van de natuur tijdens koude winters zorgt voor verdeeldheid tussen de organisaties ($p=0,034$ en Cramer's $V=0,266$), zoals blijkt uit de tabel. Als gekeken wordt naar de respondenten die het grotendeels of helemaal eens met de stelling zijn dan is dat een kleine meerderheid bij Natuurmonumenten (61,3%) en Landschapsbeheer (56,1%). Bij GroenFront! vindt 33,3% dat de mens tijdens koude winters de natuur moet helpen en 47,6% is van mening dat de mens niet moet ingrijpen. De respondenten van de organisaties zijn allesbehalve eensgezind over het ingrijpen in de natuur tijdens koude winters. De kwestie rond de heckrunderen in de Oostvaardersplassen tijdens de winter van 2009/2010 maakte dit ook duidelijk.

Ook bij de stelling dat niet elke zeldzame plant in de natuur beschermd hoeft te worden kan statistisch aan worden getoond ($\chi^2=27,164$; $df=8$ en de Cramer's $V=0,341$) dat er een verband is tussen de organisatie en de stellingname. Verdere analyse door middel van een T – toets laat zien dat het verschil zit tussen de vrijwilligers van GroenFront! enerzijds en Natuurmonumenten en Landschapsbeheer anderzijds. Alle respondenten van GroenFront! vinden dat elke zeldzame plant in de natuur beschermd dient te worden. Bij Landschapsbeheer en Natuurmonumenten is geen consensus; de voor- en tegenstanders zijn min of meer gelijk verdeeld.

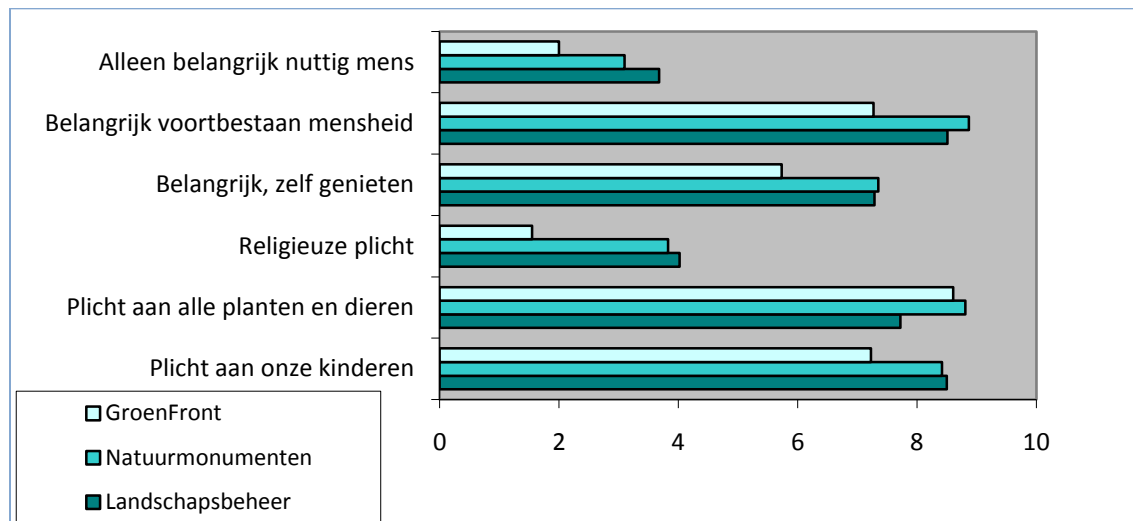
De laatste twee stellingen die opgenomen zijn in de enquête gaan over het verzorgen van de natuur. Een meerderheid van alle organisaties is het niet eens met de stellingen dat bermen langs de weg netjes gemaaid moeten worden en dat dode bomen in het bos opgeruimd dienen te worden. Bij beide stellingen is er geen sprake van significante verschillen tussen de organisaties. De natuur moet haar gang kunnen gaan, en de mens moet niet te snel ingrijpen als het gaat om het verzorgen van de natuur. Opvallend is wel dat de respondent zelf tijdens hun werkzaamheden vaak wel bezig zijn met het (in) direct ingrijpen in de natuur.

4.5.2 Belang bescherming van natuur

Mensen hebben verschillende motieven voor natuurbescherming. Aan de respondenten is gevraagd om van 6 motieven aan te geven in hoeverre deze voor de respondent van belang zijn. Dit kon gedaan worden met behulp van een rapportcijfer van 1 – 10. In figuur 4.3 staan de resultaten, uitgesplitst per organisatie (de exacte scores staan in bijlage 5)

Voor Natuurmonumenten (8,51) en Landschapsbeheer (8,87) is het beschermen van natuur vooral belangrijk vanwege het voortbestaan van de mensheid. Bij GroenFront scoort (8,81) het motief dat het een plicht aan alle planten en dieren is het hoogst. Natuurbescherming wordt tevens belangrijk gevonden vanwege de plicht aan onze kinderen. Het utilitaire motief, alleen belangrijk als het nuttig is voor mens, scoort laag net als de religieuze plicht.

Figuur 4.3: Gemiddelde score belang van natuurbescherming

4.5.3 Menselijke ingrijpen

Het ingrijpen van de mens in de natuur is altijd al een onderwerp van discussie geweest (zie ook paragraaf 4.5.1). Over dit onderwerp zijn drie vragen aan de respondent voorgelegd. Als eerst is gevraagd in hoeverre de mens mag/moet ingrijpen in natuurgebieden. Is dit noodzakelijk of juist niet nodig? De resultaten zijn samengevat in onderstaande kruistabel.

Tabel 4.11: Uitkomsten 'Ingrijpen door de mens in natuurgebieden' in %'en

Het ingrijpen door de mens in natuurgebieden is....	Landschapsbeheer	Natuurmonumenten	GroenFront!
a) <i>niet noodzakelijk, menselijk ingrijpen niet gewenst</i>	5,1	3,3	54,5
b) <i>noodzakelijk, anders wordt de natuur eenzijdig</i>	27,1	33,3	18,2
c) <i>niet direct nodig, als er problemen zijn dan wel</i>	55,9	50	27,3
d) <i>belangrijk, om gebieden aantrekkelijk te houden</i>	11,9	13,3	0

Een (kleine) meerderheid van Landschapsbeheer en Natuurmonumenten vindt dat ingrijpen niet direct nodig is. Als de natuur in de problemen komt is ingrijpen veroorloofd. Voor de respondenten van GroenFront (54,5%) is het duidelijk dat ingrijpen niet gewenst is. De natuur redt haar zelf wel. Bij de overige organisaties scoort deze antwoord mogelijkheid heel laag. Uit de Chi-square toets blijkt dat bij meer dan 20% van de cellen het minimum verwacht aantal waarnemingen lager dan 5 is. Een oplossing voor dit probleem kan zijn om antwoorden samen te voegen. Er is voor gekozen om een onderscheid te maken tussen wel

(antwoorden b en d) en niet (antwoorden a en c) ingrijpen. Uit de analyse blijkt dat een mogelijke samenhang tussen organisatie en het wel of niet ingrijpen niet statistisch aangetoond kan worden ($\chi^2=4,647$; $df=2$ en $p=0,098$).

De tweede vraag heeft betrekking op de overlast van wilde zwijnen op de Veluwe. Aan de respondent zijn diverse maatregelen voorgelegd. Het verkleinen van de populatie door het afschieten van dieren kan rekenen op 64,5%, 51,7% en 33,3% steun van Landschapsbeheer, Natuurmonumenten en GroenFront!. Een aanzienlijk deel van de respondenten is van mening dat er geen maatregelen getroffen dienen te worden, er ontstaat vanzelf een natuurlijk evenwicht. Ook bij deze vraagstelling is er sprake van een te hoog (namelijk 6 cellen, 50%) minimum aantal verwachte waarden lager dan een 5. Wederom is gekozen om onderscheid te maken tussen de maatregelen waarbij wel actief ingegrepen wordt (antwoorden c en d) en niet (antwoorden a en b). De Chi – square ($\chi^2=5,962$, $df=2$) geeft een $p=0,052$. Dit houdt in dat er geen sprake is van een verband tussen de organisatie en de voorgestelde maatregelen ($p>0,05$). Er zijn wel verschillen zichtbaar, maar deze zijn niet significant.

De derde en laatste vraag gaat over de exoten in Nederland. Hoe dient omgegaan te worden met planten/dieren die oorspronkelijk niet in Nederland voorkomen?

Tabel 4.12: Uitkomsten 'omgaan met exoten in Nederland' per organisatie in %'en

<i>Omgaan met exoten</i>	Landschapsbeheer	Natuurmonumenten	GroenFront!
<i>Laat de dieren met rust</i>	10,8	26,7	38,1
<i>Alleen bij schade ingrijpen</i>	72,3	66,7	42,9
<i>Exoot moet bestreden worden</i>	16,9	6,7	19

Uit tabel 4.12 blijkt dat voornamelijk respondenten van Landschapsbeheer en Natuurmonumenten van mening zijn dat alleen als exoten ernstige overlast en/of schade veroorzaken er ingegrepen mag worden. Ook binnen GroenFront krijgt deze optie, zij het een krappe, een meerderheid (42,9%). 38,1% is van mening dat de dieren te allen tijde met rust gelaten moeten worden, terwijl dit niet kan rekenen op veel steun van Landschapsbeheer (10,8%). Er is sprake van een significant verschil ($p=0,028$), maar net als bij de overige twee vragen is dit lastig te interpreteren omdat bij 33,3% van de cellen de minimum verwachte waarde lager dan 5 is.

Concluderend kan gesteld worden dat uit de drie bovenstaande vragen blijkt dat een mogelijke samenhang tussen het wel of niet actief ingrijpen van de mens in de natuur en de organisatie niet statistisch aangetoond kan worden.

4.6 Natuurbeelden, het model

In de voorgaande twee paragrafen zijn de resultaten behandeld van de uitkomsten van de enquêtevragen. Daarbij is aandacht besteed aan de definitie van natuur (het cognitieve deel van een natuurbeeld) en de normen en waarden gekoppeld aan natuur (het cognitieve deel). Ieder individu heeft een eigen beeld van de natuur. De doelstelling van dit onderzoek is om de vraag te beantwoorden welke natuurbeelden onderscheiden kunnen worden bij natuurbeschermingsorganisaties en of er sprake is van verschillen tussen de organisaties.

Er kunnen drie natuurbeelden worden onderscheiden, namelijk het arcadisch, wildernis en functioneel beeld. Bij alle vrijwilligers zijn elementen van deze beelden herkenbaar, maar er is (vaak) wel sprake van één overheersend natuurbeeld. Om dit overheersende natuurbeeld te achterhalen zijn vier vragen uit de enquête gebruikt (bijlage 1, de vragen 1.4;1.8;1.9 en 1.10). Per respondent is bekeken of het antwoord samenhangt met een wildernis, arcadisch of een functioneel beeld. Vervolgens is per respondent geturfd welk beeld het vaakst voorkomt. Aangezien het vier vragen betreft is het mogelijk dat de respondent twee natuurbeelden heeft. Dit is meegenomen in de uiteindelijke analyse (tabel 4.13) waarvan het resultaat hieronder is weergegeven.

Tabel 4.13: Natuurbeelden per organisatie, output van SPSS

Organisatie van de respondent * Natuurbeelden Crosstabulation						
% within Organisatie van de respondent						
		Natuurbeelden				Total
		wildernis	arcadisch	Functioneel	Twee natuurbeelden	
Organisatie van de respondent	1	7.7%	43.1%	24.6%	24.6%	100.0%
	2	25.8%	32.3%	25.8%	16.1%	100.0%
	3	54.5%	9.1%	22.7%	13.6%	100.0%

1= Landschapsbeheer Fryslân; 2= Natuurmonumenten; 3= GroenFront!

Van de vrijwilligers van Landschapsbeheer heeft 43,1% een overheersend arcadisch natuurbeeld, gevolgd door een functioneel (24,6%) en wildernis (7,7%) natuurbeeld. Iets minder dan een kwart van de respondenten heeft meerdere natuurbeelden. Hierbij is meestal sprake van een functioneel – arcadisch (n=7) of wildernis – arcadisch (n=4) natuurbeeld. Ook bij Natuurmonumenten komt het arcadisch natuurbeeld met 32,3% op de eerste plaats. Een kwart van de respondenten heeft een wildernis of functioneel natuurbeeld. De 16,1% van de respondenten waarbij meerdere beelden naar voren komen bleken voornamelijk een wildernis – arcadisch (n=2) of functioneel – arcadisch (n=2) beeld te hebben. Het wildernis natuurbeeld is duidelijk overheersend bij de respondenten van GroenFront! (54,5%). Opvallend is de lage score (9,1%) ten opzichte van de andere organisaties wat betreft het arcadisch beeld. Het functionele beeld scoort bij 24,6% van de

respondenten. Als er sprake is van meerdere natuurbeelden (n=4) dan blijkt dat een wildernis –arcadisch beeld te zijn.

De Chi – Square toets toont aan ($p < 0,05$) dat er verschil is tussen de organisatie van de respondent en het gevonden natuurbeeld (tabel 4.14).

Tabel 4.14: Uitkomsten Chi – Square toets natuurbeelden (SPSS)

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	24,479 ^a	6	,000
Likelihood Ratio	24,322	6	,000
Linear-by-Linear Association	8,100	1	,004
N of Valid Cases	118		

a. 2 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,47.

Gesteld kan worden dat het natuurbeeld van de respondent samenhangt met de organisatie. Vrijwilligers van Landschapsbeheer hebben significant vaker een arcadisch natuurbeeld en minder vaak een wildernis beeld dan verwacht zou kunnen worden op basis van de ‘expected counts’ (bijlage 6, deel 1). Bij Natuurmonumenten zijn er geen opvallende verschillen in de ‘expected counts’ en de daadwerkelijke scores. Respondenten van GroenFront! hebben significant vaker een wildernisbeeld. De Cramer’s V score is 0,322.

Ook andere factoren kunnen mogelijk het verschil in natuurbeelden verklaren. Het geslacht, de leeftijd, of het opleidingsniveau van de respondent zouden een rol kunnen spelen. Als eerst is gekeken naar het geslacht van de respondent. Uit de kruistabel en de bijhorende Chi Square toets ($p = 0,053$; bilage 6,deel 2) blijkt dat er geen statistisch verband aangetoond kan worden tussen het geslacht van de respondent en het natuurbeeld. Wat betreft het opleidingsniveau is er in eerste instantie sprake van een significant verschil ($p = 0,022$; bijlage 6,deel 3). Door het te hoge aantal ‘minimum expected counts’ (boven de 20%) is deze analyse twijfelachtig. Het samenvoegen van de categorie ‘geen of alleen basisonderwijs’ met ‘LBO/VBO/VMBO/MAVO zorgt ervoor dat er beter uitspraken gedaan kunnen worden of er sprake is van samenhang tussen opleidingsniveau en het natuurbeeld. De uitkomst van de Chi – Square toont aan dat er geen sprake is van een verband ($p = 0,093$; bijlage 6, deel 4).

Dit probleem is ook aanwezig bij de factor leeftijd. Door het klein aantal respondent van jongere leeftijd (voornamelijk GroenFront!) is het moeilijk om uitspraken te doen over leeftijd als een factor om verschillen in natuurbeelden te verklaren. Om toch inzicht te krijgen in de rol van leeftijd is ervoor gekozen om de respondenten in te delen in drie categorieën, jongeren (0 – 24), volwassenen (25 – 64) en ouderen (65+). Doordat er te weinig respondenten in de categorie jongeren vallen is het niet mogelijk om geldige uitspraken te doen. Er is voor gekozen om de jongeren en volwassenen samen te voegen. Deze manier zorgt ervoor dat de uitspraken van de Chi – Square toets geldig zijn. Uit de analyse (bijlage 6, deel 5) blijkt dat ook hier geen significante verschillen aanwezig zijn tussen volwassenen en ouderen.

Concluderend kan gesteld worden dat het natuurbeeld van de respondent samenhangt met de organisatie. Deze samenhang kan niet statistisch verklaard worden door factoren zoals leeftijd, geslacht en opleiding.

H.5 Conclusies

5.1 Algemene conclusie

Ieder individu heeft een eigen beeld van de natuur. Bij verschillende groepen in de samenleving kunnen verschillende natuurbeelden gevonden worden. Zo ook bij de vrijwilligers in de natuurbescherming. Er is in Nederland een scala aan organisaties actief, waardoor men zou verwachten dat er ook meerdere natuurbeelden gevonden zouden kunnen worden. Dit heeft dan ook geleid tot de volgende hoofdvraag:

Welke natuurbeelden kunnen onderscheiden worden bij mensen die actief zijn bij natuurbeschermingsorganisaties, en is er sprake van verschil tussen de organisaties?

Alvorens de hoofdvraag beantwoord kan worden moet er eerst afgebakend worden welke natuurbeelden onderscheiden kunnen worden. Natuurbeelden zijn simpel gezegd mentale beelden van natuur. Na een uitgebreide analyse van de bestaande literatuur over dit onderwerp blijkt dat er evenveel indelingen van natuurbeelden zijn als auteurs. Alleen de basis indeling komt steeds terug. Hierbij wordt een wildernis, functioneel en een arcadisch natuurbeeld onderscheiden. Het wildernis natuurbeeld kenmerkt zich doordat de natuur haar gang moet kunnen gaan en dat de mens hierbij (zover mogelijk) geen rol speelt. Het functionele natuurbeeld stelt de nutsfunctie van natuur centraal. De natuur staat geheel ten dienst van de natuur en de mens mag haar dan ook naar eigen nut veranderen en gebruiken. Een kenmerk van het arcadische natuurbeeld is dat er veel waardering is voor de kleinschalige cultuurlandschappen.

Dit onderzoek toont aan dat er een statistisch verband is tussen de organisatie en het natuurbeeld. De vrijwilligers van Landschapsbeheer Fryslân hebben voornamelijk een arcadisch natuurbeeld, gevolgd door een functioneel natuurbeeld. Ook bij Natuurmonumenten komt dit arcadisch beeld terug, terwijl het bij GroenFront! nauwelijks te vinden is. Het wildernis natuurbeeld komt hier duidelijk naar voren als het overheersende natuurbeeld. De gevonden verschillen tussen de organisaties blijken niet verklaard te kunnen worden door andere factoren die mogelijk een rol zouden kunnen spelen zoals de leeftijd, het geslacht en de genoten opleiding van de respondent. Er kunnen dus verschillende natuurbeelden onderscheiden worden bij de mensen die actief zijn bij natuurorganisaties.

Zoals bij elk onderzoek roepen antwoorden weer meer vragen op. Waarom is er er een groot verschil tussen GroenFront! enerzijds en Natuurmonumenten en Landschapsbeheer anderzijds? Interessant kan het dan ook zijn om te kijken of het natuurbeeld van deze respondenten in de loop der jaren veranderd. Worden de mening van GroenFront! minder 'extreem' en gaan ze meer richting de resultaten van de andere organisatie? In hoeverre speelt het soort vrijwilligerswerk een rol? Waar de vrijwilligers van GroenFront voornamelijk bezig zijn met de informatie overdracht over natuur zijn de andere vrijwilligers juist meer actief in de natuur.

5.2 Discussie

Natuurbeelden zijn sociale representaties die groepspecifiek, tijdspecifiek en plaatspecifiek zijn (naar Haartsen, 2002). Het is dan ook belangrijk om dit onderzoek in de juiste context te plaatsen. Er is onderzoek gedaan bij drie van de vele actoren binnen de natuurbescherming. Hierdoor kunnen geen algemene uitspraken gedaan worden over de natuurbescherming in zijn geheel. Ook moet rekening gehouden worden met de tijdsgeest. De manier van denken over de natuur is in de loop der tijd veranderd. Waar natuur vroeger werd gezien als leveranciers van grondstoffen is dat veranderd naar meer intrinsiek gebruik. Natuur is er om te gebruiken (recreatie) en van te genieten. Tegenwoordig is er steeds vaker de roep om 'wilde natuur'. Dit houdt in dat in afgesloten gebieden de natuur haar gang mag gaan en de mens zich zo min mogelijk met de natuur bemoeit. Deze ontwikkeling is terug te zien in bijvoorbeeld de Oostvaardersplassen in Flevoland. Maar ook deze ontwikkeling staat momenteel ter discussie. In de media woedt een hevige discussie tussen diverse actoren over hoe men om dient te gaan met het bijvoeren van wilde dieren tijdens strenge winters. Dit voorbeeld toont aan dat het beeld wat de mensen van de natuur hebben constant aan verandering onderhevig is. Naast de hierboven genoemde groepspecifieke en tijdspecifieke argumenten is ook de plaats van belang. Ten eerste is het onderzoek uitgevoerd in Nederland. Het begrip 'wildernis' heeft in ons land een geheel andere lading dan bijvoorbeeld in de Verenigde Staten of Groot – Brittanie (Buijs, 2009). Daarnaast zijn de enquêtes van Landschapsbeheer Fryslân en Natuurmonumenten in Noord – Nederland afgenomen, terwijl de respondenten van GroenFront! uit heel Nederland afkomstig zijn. Dit zou de resultaten beïnvloed kunnen hebben.

Een ander punt van discussie is de gekozen methodiek. Het kwantitatieve karakter van het onderzoek maakt het mogelijk dat er uitspraken gedaan worden over de gevonden natuurbeelden bij de drie organisaties. Een nadeel is dat er minder diepgang mogelijk is vergeleken met bijvoorbeeld een diepte – interview. Op deze manier komt men minder te weten over de achterliggende motieven/keuzes van de individuele respondent.

Bij het samenstellen van de enquête blijkt achteraf onvoldoende rekening gehouden te zijn met de verwerking in SPSS. Hierdoor konden slechts 4 van de 10 vragen uit de enquête goed gebruikt worden in het model. Door het even aantal vragen kan een respondent in dit model twee natuurbeelden hebben. Tevens bleek bij de analyse van enkele vragen dat er te weinig respondenten waren. Dit komt door het lagere aantal respondenten bij Natuurmonumenten en GroenFront! Daarnaast is er sprake van een verschil in leeftijdsopbouw tussen Natuurmonumenten/Landschapsbeheer Fryslân enerzijds en GroenFront! anderzijds.

Literatuurlijst

Baarda, D.B. & M.P.M. De Goede. (2001). Basisboek Methoden en Technieken. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van onderzoek. Groningen: Wolters – Noordhoff bv.

Bervaes, J.C.A.M., Buijs, A.E., Filius P., Volker, C.M. (1997). *Draagvlak voor natuur? Peiling bij het publiek en maatschappelijke organisaties*. Wageningen: Achtergrondrapport 4 Natuurverkenning 1997.

Boer de, T.A & R. Schulting. (2002). *Zorg(en) voor de natuur. Draagvlak voor natuur en natuurbeleid in 2001*. Wageningen. Alterra rapport 453.

Buijs A.E., Pedrolì B., Luginbühl Y. (2006). From hiking through farmland to farming in a leisure landscape: changing social perceptions of the European landscape. In: *Landscape Ecology*. Vol. 21.P. 375-389

Buijs A. E. (2009). Lay people's image of nature: frameworks of values beliefs and value orientations. In: *Society and Natural Resource*. Manuscript accepted.

Buijs A.E, Custers M.H.G., Langers F. (2006). *Een andere kijk op groen. Beleving van natuur en landschap in Nederland door allochtonen en jongeren*. Wageningen, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOt-rapport 24

Buijs A.E, Custers M.H.G., Langers F. (2007). *Natuur door andere ogen bekeken. De natuurbeleving van allochtonen en jongeren*. Wageningen: Alterra.

Buijs A. E. & R. B. A. S van Kralingen. (2003) *Het meten van beleving. Inventarisatie van bestaande indicatoren en meetmethoden*. Wageningen: Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte. Alterra Rapport 782. Reeks Belevingsonderzoek nr.8.

Buijs A. E. & A. de Witt. (2007). Kleurrijke natuur. De natuurbeleving van nieuwe Nederlanders. In: *Vakblad natuur bos landschap*. Vol. 4 (10). P. 2-5.

Buijs, A.E. & Volker, C.M. (1997). *Publiek draagvlak voor natuur en natuurbeleid*. Wageningen: DLO – Staring Centrum.

BVD (1999) Jaarverslag Binnenlandse Veiligheidsdienst 1998. BVD: Den Haag.

Castree N. (2005). *Nature*. London&New York: Routledge.

Demeritt, D. (2002). What is the social construction of nature? A typology and sympathetic critique. In: *Progress in Human Geography*. Vol. 26. (6). P.767-790.

Filius P., Buijs A.E., Goossen C.M. (2000). *Natuurbeleving door doelgroepen. Waarden en wensen van jagers, sportvissers en vrijwilligers in het landschapsbeheer*. Wageningen: Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte. Alterra-Report 104.

Groote, P., Haartsen, T., van Soest, F. (2006). Nature in the Netherlands. In: *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*. Vol. 97. (3). P.314-320.

Groot de, W.T & R.J.G van den Bron (2003). Visions of nature and landscape type preferences: an exploration in the Netherlands. In: *Landscape and urban planning*. Vol. 63. P. 127 – 138.

Haartsen, T. (2002). *Platteland: boerenland, natuurterrein of beleidsveld?* Groningen: Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen.

Harvey, D. (1974). Population, resources and the ideology of science. In: *Economic Geography*. Vol. 50 (2). P.256-277.

Holloway, L. & P. Hubbard (2001). *People and place. The extraordinary geographies of everyday life*. Essex: Pearson Education.

Huizinga, J. (1934). Natuurbeeld en historischebeeld in de achttiende eeuw. In: *Neophilologus*. Vol. 19. (1). p. 81-95., Netherlands; Springer

Jansens, E. P. W. A. & Th. H. Joostens. (1998). *Enquêteeren. Het opstellen en gebruiken van vragenlijsten*. Groningen: Wolters – Noordhoff bv.

Keulartz, J., Van der Windt, H.J., Swart, J.A.A. (2002). Natuurbeelden en natuurbeleid 1. In: *Filosofie&Praktijk*. Vol. 23. (1). p. 3-20.

Keulartz, J., Van der Windt, H.J., Swart, J.A.A. (2004). Concepts of nature as communicative devices: The case of Dutch nature policy. In: *Environmental Values*. Vol. 13. P. 81-99.

Knox, P.L., & S.A. Marston (2007). *Human Geography: Places and Regions in Global Context*. New Jersey: Pearson Education Inc.

Koppen, C.S.A. van (2002). *Echte natuur: een sociaaltheoretisch onderzoek naar natuurwaardering en natuurbescherming in de moderne samenleving*. Proefschrift. Wageningen: Universiteit Wageningen.

Landschapsbeheer Nederland (2009). *Winst voor het landschap, samen maken we het verschil*. Utrecht. Te downloaden op: http://www.landschapsbeheer.nl/uploads/pdf/paragrafs/beleidsvisie_lbn_20072011.pdf . Laatst bezocht op 29-07-2009

LNV (2002). *Natuur voor mensen en mensen voor natuur. Nota natuur, bos en landschap in de 21^e eeuw*. Den Haag: ministerie van LNV.

Natuurbeschermingsraad (1993). *Natuur tussen de oren. Natuur- en landschapsbeelden en hun rol bij de ontwikkeling en vormgeving van beleid*. Utrecht.

Schama, S. (1995). *Landscape and Memory*. London: HarperCollins

Schouten, M. (2007). Lezingreeks: Wat is natuur nog in dit land? *Moderne Natuurbeelden. Culturele herkomst en invloeden*. RuG. 13-11-2007.

Sollart, K.M. & R. de Niet (2006). *Natuur en mens. Achtergronddocument bij Natuurbalans 2006*. Wageningen, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, Werkdocument 46.

Soper, K. (1995). *What is nature?* Oxford: Blackwell.

Swanborn, P.G. (1991). *Basisboek Sociaal Onderzoek*. Meppel: Boom.

Swart, J.A.A., Van der Windt, H.J., Keulartz, J. (2001). Valuation of nature in conservation and restoration. In: *Restoration Ecology*. Vol. 9 (2). p. 230-238

Thompson, S.C.G., & Barton, M. (1994). Ecocentric and anthropocentric attitudes toward the environment. In: *Journal of Environmental Psychology*, 14, 149-157.

Uenk, S. (1998). *Het hooien, knotten en plaggen: hoofdzaak of bijzaak. De motieven van vrijwilligers in natuur- en landschapsbeheer*. Wageningen: Afstudeeronderzoek LUW.

Van den Berg, A.E. & S.L. Koole (2006). New wilderness in the Netherlands: An investigation of visual preferences for nature development landscapes. In: *Landscape and Urban Planning*. Vol. 78. p. 362-372.

Van den Berg, A.E., de Vries, D., Vlek C.A.J. (2006). Images of nature, environmental values, and landscape preference: exploring their relationships. In: *Visions of nature: A scientific exploration of people's implicit philosophies regarding nature in Germany, the Netherlands, and the United Kingdom*, edited by R.J.G van den Born, R.H.J Lenders en W.T. de Groot. Münster: LIT – verlag.

Van den Born, R.J.G., Lenders, R.H.J., de Groot, W.T. en E. Huijsman (2001). The new biophilia: an exploration of visions of nature in Western countries. In: *Environmental Conservation*. Vol. 28 (1). P.65-75.

Van der Windt, H. (1995). *En dan: wat is natuur nog in dit land? Natuurbescherming in Nederland 1880 – 1990*. Amsterdam.

Van der Windt, H.J., Swart, J.A.A., Keulartz, J. (2007). Nature and landscape planning: Exploring the dynamics of valuation, the case of the Netherlands. In: *Landscape and Urban Planning*. Vol. 79. p. 218-228.

Vereniging Natuurmonumenten, (2001). *Statuten en Huishoudelijk Regelement*. Te downloaden op:
http://www.natuurmonumenten.nl/sites/default/files/07NM076_statuten_en_huishoudelijk_reglement-def_%282%29_0.pdf .Laatst bezocht: 29-07-2009.

Wereld Natuur Fonds (2009). *Missie en doelen van het Wereld Natuur Fonds*.
http://www.wnf.nl/nl/wat_wnf_doet/werkwijze/missie_en_doelen/index.cfm?hlight=missie. Laatst bezocht op 29-07-2009.

Williams, R. (1983). *Keywords, A vocabulary of Culture and Society*. London: Flamingo.

Worster, D. (1977). Nature's Economy. Cambridge: Cambridge University Press.

Websites bezocht:

www.natuurmonumenten.nl

<http://www.landschapsbeheerfriesland.nl/>

<http://www.groenfront.nl/>

Afbeeldingen

Figuur 2.2: www.zeeinzicht.nl

Figuur 2.3: <http://hetreestdal.nl/>

Figuur 2.4: gevonden op www.google.nl

Bijlage(n)

Bijlage 1: Vragenlijst vrijwilligers natuurorganisaties

Vragenlijst afstudeeronderzoek 'Natuurbeelden'

Inleiding

Voor de Master 'Culturele Geografie aan de Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen van de Rijksuniversiteit in Groningen doe ik onderzoek naar hoe mensen over natuur denken. Deze enquête is onderdeel van mijn afstudeeronderzoek dat begeleid wordt door prof. dr. P.P.P. Huigen.

In de afgelopen jaren is er veelvuldig onderzoek gedaan naar de gedachten over natuur die onder de Nederlandse bevolking leven. Één van de resultaten was dat leden van natuurbeschermingsorganisaties een ander beeld van de natuur hadden dan de gemiddelde Nederlander. Er is echter nooit onderzocht of er ook verschil is tussen de leden van diverse organisaties onderling. Met behulp van deze enquête wil ik een antwoord op deze vraag geven.

Waar gaat het om?

U gaat eenvoudige meerkeuzevragen beantwoorden. De vragenlijst bestaat uit 3 delen:

1. Vragen over uw beeld van de natuur
2. Algemene vragen over uw lidmaatschap van natuurbeschermingsorganisatie.
3. Enkele achtergrondvragen over uzelf.

Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 10 minuten. Bij het beantwoorden van de vragen is het belangrijk om niet te lang na te denken over de antwoorden. Het gaat in dit onderzoek om de eerste gedachte die in u opkomt. Bovendien gaat het om uw eigen mening, en bestaan foute antwoorden niet.

Wat gebeurt er met de antwoorden?

Vanzelfsprekend worden al uw antwoorden strikt vertrouwelijk en anoniem verwerkt. Er wordt u dan ook niet gevraagd uw naam op de vragenlijst te zetten! De resultaten worden verwerkt in een scriptie.

Ik wil u bedanken dat u de tijd hebt willen nemen om deze vragenlijst in te vullen, zodat ik een idee kan krijgen of er verschillen zijn tussen de leden van diverse natuurorganisaties.

Mocht u nog vragen hebben over dit onderzoek, dan kunt u contact opnemen met:

Jelmer Hitzert, Rijksuniversiteit Groningen Email j.r.hitzert@student.rug.nl of j.r.hitzert@gmail.com
Tel. 06 – 50 40 90 18

Deel 1. Natuurbeelden

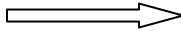
Hieronder staan een aantal korte vragen over hoe u de natuur ziet.

1.1 Welke vier woorden komen als **eerste** bij u op als u de term 'natuur' hoort

- a) ..... c) .....
- b) ..... d) .....

1.2 Onder 'natuur' verstaat men vele zaken. Kunt u van de onderstaande 12 zaken aangeven in hoeverre u deze als echte natuur beschouwd?

Geen natuur Echte natuur

	1.	2.	3.	4.	5.
- Moerassen	☐	☐	☐	☐	☐
- Kleinschalige akker	☐	☐	☐	☐	☐
- Kamerplanten	☐	☐	☐	☐	☐
- Onkruid in de tuin	☐	☐	☐	☐	☐
- Koeien in de wei	☐	☐	☐	☐	☐
- Oude bunker met vleermuizen	☐	☐	☐	☐	☐
- Tropisch regenwoud	☐	☐	☐	☐	☐
- Grote maïsvelden	☐	☐	☐	☐	☐
- De mens	☐	☐	☐	☐	☐
- Overstromingen	☐	☐	☐	☐	☐
- Stadsparken	☐	☐	☐	☐	☐
- Katten en honden	☐	☐	☐	☐	☐

1.3 Een gebied komt volgens mij in aanmerking voor het stempel natuurgebied:

(omcirkel het antwoord, meerdere antwoorden mogelijk)

- a) als het gebied ontstaat door natuurlijke processen (zoals verspreiding van dieren en planten, vrije loop van beken, spontane groei van planten) . Ik vind dat de natuur zichzelf moet vormgeven
- b) als het gebied aansluit bij het hedendaagse groene landgebruik en van daaruit ook wordt vormgegeven
- c) als de natuur zichzelf mag vormgeven, maar als het nodig is moet de mens ingrijpen en haar een handje helpen
- d) als het gebied harmonieus en kleinschalig is en sporen vertoont van de historische wisselwerking met de mens

1.4 Bij het inrichten van nieuwe natuurgebieden dient men prioriteit te geven aan:

(omcirkel één antwoord)

- a) een toestand van de natuur waarin zij min of meer ongestoord haar gang kan gaan en waar de mens een zeer beperkte rol speelde
- b) natuur met een hoge biodiversiteit en bovendien een hoge cultuurhistorisch waarde
- c) de gebruikers van de natuur, de mens. Zij moeten inspraak krijgen in hoe het natuurgebied ingericht wordt.

1.5 Wat is volgens u een goed voorbeeld van een echt natuurgebied in Nederland?

Naam: .....

Locatie: .....

1.6 Nu volgen een aantal uitspraken over natuur. Met sommige uitspraken zult u het eens zijn, met andere bent u het misschien niet eens. Kunt u per uitspraak aangeven wat u van deze uitspraak vindt.

* De hieronder afgebeelde versie wijkt af van de daadwerkelijk enquête. Doordat de enquête in een oudere versie van word gemaakt is kon het originele bestand niet goed gekopieërd worden.

	1. Helemaal niet mee eens	2. Grotendeels niet mee eens	3. Niet mee eens/mee eens	4. Grotendeels mee eens	5. Helemaal mee eens
- Om de natuur te beschermen moeten sommige gebieden afgesloten worden voor bezoekers.	☐	☐	☐	☐	☐
- Hoe langer een natuurgebied door de mens met rust is gelaten, des te groter is de waarde van dit gebied.	☐	☐	☐	☐	☐
- Hoogspanningsmasten (elektriciteitsmasten) en windturbines (moderne windmolens) maken natuurgebieden minder waardevol.	☐	☐	☐	☐	☐
- Een kleinschalig weidelandschap, afgewisseld met houtwallen is voor mij ook natuur	☐	☐	☐	☐	☐
- In koude winters moet de mens de natuur soms een handje helpen, bijvoorbeeld door het bijvoeren van dieren	☐	☐	☐	☐	☐
- Niet elke zeldzame plant in de natuur hoeft beschermd te worden.	☐	☐	☐	☐	☐
- Bermen langs de weg moeten netjes gemaaid worden.	☐	☐	☐	☐	☐
- Dode bomen in het bos moeten worden opgeruimd	☐	☐	☐	☐	☐

- 1.7 Mensen kunnen verschillende redenen hebben waarom ze de bescherming van de natuur belangrijk vinden. Hieronder staan enkele redenen vermeld. Kunt u met een rapportcijfer (van 1 tot 10) aangeven in hoeverre voor u de onderstaande redenen van belang zijn?

Bescherming van de natuur is ...

..... een plicht van ons aan onze kinderen

..... een plicht aan alle planten en dieren, ook als het niet nuttig is voor de mens

..... een religieuze plicht

..... belangrijk, omdat ik dan zelf kan genieten van mooie en rustgevende natuur

..... belangrijk voor het voortbestaan van de mensheid

..... alleen belangrijk als het nuttig is voor de mensen

..... anders, namelijk .....

- 1.8 Het ingrijpen door de mens in natuurgebieden is ...

(omcirkel één antwoord)

- a) niet noodzakelijk. Menselijk ingrijpen is niet gewenst omdat de natuur haar zelf wel redt.
- b) noodzakelijk. Zonder menselijk ingrijpen wordt de natuur in Nederland eenzijdig
- c) niet direct nodig, mits de natuur in de problemen komt dan is ingrijpen van de mens veroorloofd
- d) belangrijk, omdat natuurbeheer nodig is om natuurgebieden aantrekkelijk te houden voor de recreatieve behoeftes van mensen.

1.9 In de media is er de afgelopen weken veel aandacht geweest voor de overlast op de Veluwe die veroorzaakt zou worden door het grote aantal wilde zwijnen. Hieronder staan een aantal mogelijke maatregelen die genomen zouden kunnen worden. Kunt u aangeven welke maatregel uw voorkeur heeft?

- a) geen maatregelen nemen, de mens heeft het recht niet om in te grijpen in de natuur
- b) geen maatregelen nemen, na verloop van tijd komt er een natuurlijk evenwicht
- c) het kunstmatig onder controle houden van de populatie door bv. castratie
- d) het verkleinen van de populatie door het (beperkt) afschieten van dieren
- e) de leefgebieden voor de wilde zwijnen zijn in ons land te klein en daarom zouden alle dieren verwijderd moeten worden.

1.10 De afgelopen jaren is de zogenoemde Nijlgans in opkomst in Nederland. In de jaren '60 ontsnapten enkele exemplaren en sindsdien is het aantal broedparen gestegen van 0 tot 5000. Hoe moet men omgaan in Nederland met het voorkomen van exoten (soorten die van buiten het gebied komen) in de natuur?

(omcirkel één antwoord)

- a) dit is de natuur, de dieren moeten dus met rust gelaten worden
- b) deze dieren horen niet in Nederland, maar zolang ze geen schade aanrichten moeten ze hier kunnen broeden. Alleen als de dieren ernstige overlast en/of schade veroorzaken moet er ingegrepen worden
- c) de Nijlgans is een exoot die van oorsprong hier niet voorkomt en moet daarom actief bestreden worden

Deel 2: Algemene vragen over lidmaatschap natuurorganisaties

- 2.1. Hoe lang bent u al lid van ..... (naam geënuquëteerde organisatie)
..... jaar.
- 2.2. Bent u daarnaast nog lid van een andere natuur- of milieuorganisatie(s)?
- Ja
  - Nee
- 2.3. Indien vraag 2.2 met ja is beantwoord. Van welke organisatie(s) bent u lid? (meerdere antwoorden mogelijk)
- .....
- .....
- .....
- 2.4. Wat voor vrijwilligerswerk doet u? Meerdere antwoorden mogelijk.
- Geen, ik ben alleen lid
  - Natuur en landschap onderhouden
  - Weidevogelbescherming
  - Inventarisatie van dier- plantensoorten
  - Geven van natuureducatie, zoals excursies, lezingen
  - Bestuurlijk werk voor een natuurorganisatie
  - Politieke beïnvloeding voor de natuur, namelijk ....
  - Actief actie voeren voor het behoud van natuur
  - Anders, namelijk .....

Deel 3. Algemene achtergrondkenmerken

3.1 Wat is uw geslacht?

- Man
- Vrouw

3.2 Wat is uw leeftijd?

..... jaar

3.3 Wat is uw hoogst voltooide opleiding?

- geen of alleen basisonderwijs (lagere school)
- LBO / VBO / VMBO / MAVO
- MBO / HAVO / VWO
- HBO / Universiteit

3.4 Welke omschrijving vindt u het best op uzelf van toepassing?

- fulltime huisvrouw/- man
- fulltime werkzaam (20 uur per week of meer)
- parttime werkzaam
- student / scholier
- gepensioneerd / VUT – ter/ FPU – er / rentenier
- overige (arbeidszoekende/ arbeidsongeschikt)

Bijlage 2: Natuurbeelden onderscheiden

Jaartal	Auteur(s) en titel	Onderscheiden natuurbeelden
1993	<p>Natuurbeschermingsraad. <i>Natuur tussen de oren.</i> <i>Natuur- en landschap beelden en hun rol bij de ontwikkeling en vormgeving van beleid.</i> Utrecht</p>	<p><i>Wilde natuur:</i> oernatuur, wilde fauna en flora in oorspronkelijke, vrije staat, natuur zonder menselijke beïnvloeding.</p> <p><i>Volgende natuur:</i> halfnatuurlijke en aan menselijke cultuur gebonden natuur (begeleidende natuur): natuur in agrarisch landschap: natuur in de stedelijke omgeving.</p> <p><i>Gebruiksnatuur:</i> natuur waaruit niet-cultuurgewassen geogst kunnen worden: bv. het jachtveld van de jager; de natuur als voorraadschuur en genenreservoir; de natuur als leverancier van fysieke uitdagingen.</p> <p><i>Productienatuur:</i> leverancier van energie; leverancier van grondstoffen; natuur als productiefactor voor cultuur gewassen (akkers met gewassen, boomgaarden, vee etc.)</p> <p><i>Regulerende natuur:</i> stabilisering (klimaat, bodem, water) en zuivering (lucht; afbraak stoffen, kringlopen)</p> <p><i>Bedreigende/hinderlijke natuur:</i> natuur als bron van gevoel van onveiligheid, wanorde en bedreiging; natuur als bron van ergernis.</p> <p><i>Heilzame natuur:</i> natuur als bron van gezondheid, het platteland; de natuur als groeiplaats van geneeskrachtige kruiden.</p> <p><i>Decornatuur:</i> esthetische natuur; de natuur als bron van ontspanning (stilte, afwisseling) en inspiratie (schoonheid)</p> <p><i>Intrigerende natuur:</i> bron van verwondering, onderzoek, onderwijs en educatie: natuur als uitdaging voor activiteiten, avontuur, het onverwachte.</p> <p><i>Informatieve natuur:</i> indicatorfunctie voortoestand/verandering milieu (stervende bossen <-> zure regen e.d.)</p> <p><i>Gemodificeerde natuur:</i> gefokte (gedomesticeerde) dieren: honden, katten e.d. als huisdier, gekweekte planten in de tuin en op de vensterbak; genetisch gemodificeerde: planten in proefstations en dergelijke.</p>

1997	<p>Buijs, A.E. en C.M. Volker. DLO- sturing centrum, onderdeel Natuurverkenning 1997.</p> <p><i>Publiek draagvlak voor natuur en natuurbeleid.</i> Wageningen.</p>	<p><i>De elementen:</i> zon, zee en wind</p> <p><i>Spontane natuur:</i> wilde planten, insecten, mossen, klein wild, weidevogels, schimmels, stadsvogels, akkeronkruiden.</p> <p><i>Productienatuur:</i> weilanden, akkers, koeien en varkens, landschap (!)</p> <p><i>Aangelegde natuur:</i> stadsparken, particuliere tuinen, volkstuinten, bosjes en houtwallen, wegbeplanting.</p> <p><i>Gedomesticeerde natuur:</i> kamerplanten, volkstuinten, particuliere tuinen, koeien en varkens en honden en katten.</p>
2000	<p>Filius P., Buijs A.E. en Goosen C.M. (2000). <i>Natuurbeleving door doelgroepen. Waarden en wensen van jagers, sportvissers en vrijwilligers in het landschapsbeheer.</i> Wageningen:</p>	<p><i>Wildernis natuurbeeld:</i> wordt gekenmerkt door het ideaalbeeld van de natuur als wildernis; grote oppervlakten natuur zonder invloed van de mens. Strengere criteria of iets natuur is, zeer smal natuurbeeld. Menselijke invloed vermindert de waarde van natuur.</p> <p><i>Breed natuurbeeld:</i> bijna alles wat groeit en bloeit wordt als natuur gezien. Aanwezigheid van de mens is minder relevant, ingrepen van de mens maken natuur niet minder waardevol. Natuur mag ten dienst staan van de mens, agrarisch cultuurlandschap is ook natuur.</p> <p><i>Arcadisch natuurbeeld:</i> natuur is een aantrekkelijke omgeving om te ontspannen. Menselijke artefacten, bv. hoogspanningsmasten zijn erg storend. Te ruige natuur wordt niet op prijs gesteld. Idyllische landschappen worden gewaardeerd.</p>
2001	<p>Van den Born, R.J.G., Lenders, R.H.J., de Groot, W.T. en E. Huijsman. (2002). The new biophilia: an exploration of visions of nature in Western countries. In: <i>Environmental Conservation</i>. Vol. 28 (1). P.65-75.</p>	<p><i>Arcadian nature:</i> natuur wordt gezien als vredig, kleinschalig. Relatie tussen mens en natuur is harmonieus.</p> <p><i>Wild nature:</i> het Arctisch gebied, zwaartekracht aardbevingen en de wind worden gezien als elementen van echte natuur. Het beeld van 'wild nature' is een samenvoeging van deze elementen en het regenwoud (eerder een losstaand beeld)</p> <p><i>Penetrative nature:</i> focust op de natuur die de menselijke leefwereld binnendringt, zoals ratten, muggen en paardenbloemen.</p> <p><i>Domesticated nature:</i> huisdieren en planten in potten</p>

		<p>worden in dit beeld niet tot echte natuur gerekend.</p> <p><i>Utility nature:</i> gebruikersnatuur. Graanvelden, voetvalvelden en jagen wordt niet als echte natuur gezien.</p>
2001 ¹	<p>Swart et. al. Valuation of Nature in Conservation and Restoration. <i>In: Restoration Ecology</i>. Vol. 9 (2). p. 230-238</p>	<p><i>Wildernis natuurbeeld:</i> echte natuur is zelfregulerend en er is weinig tot geen sprake van menselijke invloeden. Recreatie en andere activiteiten alleen op kleine schaal. Grote oppervlakten natuur, vanwege het belang van ongestoorde natuurlijke processen. Het gebruiken van de natuur is niet belangrijk en wordt verworpen.</p> <p><i>Arcadisch natuurbeeld:</i> seminatuurlijke gebieden en cultuurlandschappen. Menselijke invloed kan positief zijn; versterken van de biodiversiteit, en kan leiden tot een harmonieus landschap.</p> <p><i>Functioneel natuurbeeld:</i> primaire functie van natuur is dat het in dienst van de mens staat. Het huidige gebruik van land (bv. grootschalige akkers) wordt belangrijk gevonden.</p>
2002	<p>Boer en Schulting, onderdeel Natuurverkenning 2002. <i>Zorg(en) voor natuur. Draagvlak voor natuur en natuurbeleid in 2001.</i></p>	<p><i>Grootste natuur:</i> beeld van de natuur als oernatuur. Moerassen, regenwouden en overstromingen, waarbij er weinig invloed is van de mens.</p> <p><i>Agrarische natuur:</i> Koeien in de wei, schaapskuddes, het verbouwen van gewassen en grootschalige en kleinschalige akkers en weilanden omringd door bomen en struiken worden als natuur gezien.</p> <p><i>Stedelijke natuur:</i> ook in de stad zijn allerlei plekken met groene elementen. Parken in steden, bloemrijke wegbermen en kamerplanten worden als natuur ervaren</p> <p><i>Mensarme natuur:</i> natuurbeeld wordt gekenmerkt door de afwezigheid van menselijke invloeden. Grote gebieden, waar geen productie van voedsel plaatsvindt.</p> <p><i>Nette natuur:</i> de mens speelt een grote rol bij bv. het maaien van de bermen en het opruimen van dode bomen.</p>

---

¹ De indeling is in meer artikelen terug te vinden. Verschillende auteurs (Buijs, 2008; Buijs, 2006; Van der Windt et al. 2006;) geven een eigen omschrijving van de begrippen, de verschillen zijn echter marginaal. Er is gekozen voor deze bron, omdat hier deze indeling voor het eerst goed omschreven wordt.

		<i>Ongewenste natuur</i> : ongewenste elementen in de directe omgeving van de mens, zoals ratten, spinnen onkruid.
2003	Groot de, W.T & R.J.G van den Bron (2003). Visions of nature and landscape type preferences: an exploration in the Netherlands. In: <i>Landscape and urban planning</i> . Vol. 63. P. 127 – 138.	<p><i>Arcadian nature</i>: natuur wordt gezien als vredig, kleinschalig. Relatie tussen mens en natuur is harmonieus.</p> <p><i>Penetrative nature</i>: : focust op de natuur die de menselijke leefwereld binnendringt, zoals ratten, muggen en paardenbloemen</p> <p><i>Wild nature</i>: het Arctisch gebied, aardbevingen ,zee en de wind worden gezien als elementen van echte natuur. Het beeld van 'wild nature' is een samenvoeging van deze elementen en het moeras (eerder een losstaand beeld)</p>
2005 ²	Buijs (2005). College van Buijs, bewerkt door Meijles (2007).	Wildernis – Functioneel – Technologisch – Breed - Arcadisch
2007?	Buijs A. E. (2009). Lay people's image of nature: frameworks of values beliefs and value orientations. In: <i>Society and Natural Resource</i> . Manuscript accepted	<p><i>Wilderness image</i>: dit beeld gebaseerd is op een sterke scheiding tussen natuur en cultuur. Alleen ongerepte natuur is echt natuur, geen sprake van menselijke invloeden. De nadruk ligt op de bescherming van soorten en ecosystemen., de natuur is kwetsbaar.</p> <p><i>Autonomy image</i>: een sterke scheiding tussen natuur en cultuur. De nadruk ligt op de autonomie van natuurlijke processen. Echte natuur redt zichzelf, geen sprake van menselijke invloed..</p> <p><i>Inclusive image</i>: Natuur en cultuur hangen met elkaar samen, alle levende wezens (ook de mens) zijn onderdeel van natuur.</p> <p><i>Aesthetic image</i>: dit beeld focust op de recreatieve en esthetische waarden van natuur. Natuurbehoud zou zich moeten richten op mogelijkheden voor de mens; ontspanning,activiteiten. Balans tussen natuur en cultuur.</p> <p><i>Functional image</i>: mens moet zich actief met natuur bemoeien,. Natuur ten dienst van de mens</p>

² Deze natuurbeelden zijn afkomstig uit een model. Er staat geen duidelijk omschrijving bij, er is daarom gekozen om de natuurbeelden wel te noemen, maar niet te beschrijven.

Bijlage 3: Scores vraag 'Wat is echte natuur'

Elementen	Landschapsbeheer	Natuurmonumenten	GroenFront!	Significantie	Cramer's V
Tropisch regenwoud	4,91	4,97	5,00	0,230	0,156
Moerassen	4,78	4,87	4,86	0,652	0,101
Overstromingen	4,45	4,47	4,41	0,892	0,098
Oude bunker met vleermuizen	4,03	3,77	3,45	0,006*	0,301
Onkruid in de tuin	3,87	3,70	4,45	0,339	0,195
Koeien in de wei	3,61	3,29	2,41	0,003*	0,315
De mens	3,00	3,50	2,73	0,213	0,217
Kleinschalige akker	3,18	3,16	3,09	0,103	0,235
Stadsparken	2,78	3,03	2,14	0,064**	0,249
Katten en honden	2,48	2,60	2,32	0,245	0,208
Kamerplanten	1,80	2,17	2,23	0,006*	0,302
Grote maisvelden	1,88	2,03	1,59	0,927	0,114

* = significant ($p < 0,05$) en ** = significant ($p < 0,10$)

Bijlage 4: Scores op de stellingen per organisatie in %'en

De stellingen zijn in bold weergegeven. Per organisatie komt het totaal op 100%. Door automatische afrondingen in SPSS en Excel is het mogelijk dat het totaal op 99,9% komt. Het getal tussen haakjes na de stelling geeft het (n) aantal respondenten aan dat de vraag ingevuld heeft.

	<u>Helemaal niet mee eens</u>	<u>Grotendeels niet mee eens</u>	<u>Eens noch onees</u>	<u>Grotendeels mee eens</u>	<u>Helemaal mee eens</u>
1. Om de natuur te beschermen moeten sommige gebieden afgesloten worden voor bezoekers (n=118)					
- Landschapsbeheer Fryslân	10,6	3,0	12,1	34,8	39,4
- Natuurmonumenten	-	12,9	12,9	38,7	35,5
- GroenFront!	-	9,5	9,5	47,6	33,3
2. Hoe langer een natuurgebied door de mens met rust is gelaten, des te groter is de waarde van dit gebied (n=118)					
- Landschapsbeheer Fryslân	6,1	10,6	22,7	34,8	25,8
- Natuurmonumenten	-	16,1	35,5	35,5	12,9
- GroenFront!	-	9,5	42,9	23,8	23,8
3. Hoogspanningsmasten en windturbines maken natuurgebieden minder waardevol (n=117)					
- Landschapsbeheer Fryslân	6,2	13,8	16,9	24,6	38,5
- Natuurmonumenten	0,0	12,9	19,4	25,8	41,9
- GroenFront!	0,0	14,3	0,0	47,6	38,1
4. Een kleinschalig weidelandschap, afgewisseld met houtwallen is voor mij ook natuur (n=117)					
- Landschapsbeheer Fryslân	4,5	6,1	12,1	34,8	42,4
- Natuurmonumenten	-	-	3,2	54,8	41,9
- GroenFront!	-	5,0	40,0	55,0	-
5. In koude winters moet de mens de natuur soms een handje helpen, bijvoorbeeld door het bijvoeren van dieren (n=118)					
- Landschapsbeheer Fryslân	12,1	24,2	7,6	37,9	18,2
- Natuurmonumenten	3,2	16,1	19,4	38,7	22,6
- GroenFront!	-	47,6	19,0	33,3	-
6. Niet elke zeldzame plant in de natuur hoeft beschermd te worden (n=117)					
- Landschapsbeheer Fryslân	15,4	24,6	20,0	26,2	13,8
- Natuurmonumenten	22,6	25,8	19,4	22,6	9,7
- GroenFront!	61,9	38,1	-	-	-
7. Bermen langs de weg moeten netjes gemaaid worden (n=118)					
- Landschapsbeheer Fryslân	37,9	24,2	22,7	9,1	6,1
- Natuurmonumenten	41,9	19,4	25,8	9,7	3,2
- GroenFront!	47,6	33,3	4,8	9,5	4,8
8. Dode bomen in het bos moeten worden opgeruimd (n=118)					
- Landschapsbeheer Fryslân	53,0	18,2	16,7	3,0	9,1
- Natuurmonumenten	67,7	25,8	3,2	3,2	-
- GroenFront!	57,1	38,1	4,8	-	-

Bijlage 5: Overzicht gemiddelde scores belang van natuurbescherming

Gemiddelde	Landschapsbeheer	Natuurmonumenten	GroenFront
Plicht aan onze kinderen	8,50	8,42	7,23
Plicht aan alle planten en dieren	7,72	8,81	8,61
Religieuze plicht	4,02	3,83	1,55
Belangrijk, zelf genieten	7,29	7,35	5,73
Belangrijk voortbestaan mensheid	8,51	8,87	7,27
Alleen belangrijk nuttig mens	3,68	3,10	2,00

Bijlage 6: Natuurbeelden, het model (SPSS Ouputs)

Bij het lezen van de uitdraai van SPSS moet men er rekening mee houden dat Landschapsbeheer Fryslân organisatie 1 is, Natuurmonumenten 2 en GroenFront! 3:

1. Natuurbeeld per organisatie, op basis van waargenomen en verwachte waarden.

Natuurbeelden * Organisatie van de respondent Crosstabulation

			Organisatie van de respondent			Total
			1	2	3	
Natuurbeelden	wildernis	Count	5	8	12	25
		Expected Count	13.8	6.6	4.7	25.0
	arcadisch	Count	28	10	2	40
		Expected Count	22.0	10.5	7.5	40.0
	functioneel	Count	16	8	5	29
		Expected Count	16.0	7.6	5.4	29.0
	meerdere natuurbeelden	Count	16	5	3	24
		Expected Count	13.2	6.3	4.5	24.0
Total		Count	65	31	22	118
		Expected Count	65.0	31.0	22.0	118.0

2. Chi-kwadraat toetst en de Cramers 'V variabele Natuurbeelden * Geslacht

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	7.670 ^a	3	.053
Likelihood Ratio	8.283	3	.041
N of Valid Cases	114		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6.95.

Symmetric Measures

		Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	.259	.053
	Cramer's V	.259	.053
N of Valid Cases		114	

3. Chi-kwadraat toetst en de Cramers 'V variabele Natuurbeelden * Opleiding

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	19.432 ^a	9	.022
Likelihood Ratio	18.864	9	.026
N of Valid Cases	114		

a. 7 cells (43.8%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .63.

Symmetric Measures

		Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	.413	.022
	Cramer's V	.238	.022
N of Valid Cases		114	

4. Chi-kwadraat toetst en de Cramers 'V variabele Natuurbeelden * Opleiding (aangepast)

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10.839 ^a	6	.093
Likelihood Ratio	11.923	6	.064
Linear-by-Linear Association	.849	1	.357
N of Valid Cases		114	

a. 2 cells (16.7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4.63.

Symmetric Measures

		Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	.308	.093
	Cramer's V	.218	.093
N of Valid Cases		114	

5. Chi-kwadraat toetst en de Cramers 'V variabele Natuurbeelden * Leeftijd (aangepast)

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3.458 ^a	3	.326
Likelihood Ratio	3.412	3	.332
Linear-by-Linear Association	.006	1	.936
N of Valid Cases	113		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5.95.

Symmetric Measures

		Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	.175	.326
	Cramer's V	.175	.326
N of Valid Cases		113	